

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Pałuki – Wspólna Sprawa” na lata 2023-2027

Góra

Pagórki

Łuk, łęg (zakole rzeki)

PAŁUKI

Żnin, wrzesień 2023 r.

Spis treści:

Słowo wstępne	3
Rozdział 1. Charakterystyka partnerstwa lokalnego.....	4
Rozdział 2. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	16
Rozdział 3. Partycypacyjny charakter LSR	19
Rozdział 4. Analiza potrzeb i potencjału LSR.....	25
Rozdział 5. Spójność komplementarność i synergia.....	44
Rozdział 6. Cele i wskaźniki.....	49
Rozdział 7. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	54
Rozdział 8. Plan działania.....	56
Rozdział 9. Plan finansowy LSR.....	57
Rozdział 10. Monitoring i ewaluacja	58
Wykaz wykorzystanej literatury.....	60
Załącznik nr 1	61
Załącznik nr 2.....	62
Załącznik nr 3.....	66
Załącznik nr 4.....	67

Słowo wstępne:

Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem, w którym zawierają się plany, cele i kierunki działania stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Pałuki – Wspólna Sprawa. W skład tego partnerstwa wchodzi przedstawiciele sektora społecznego, mieszkańców, publicznego oraz gospodarczego z gmin: Barcin, Gąsawa, Janowiec Wielkopolski, Łabiszyn, Rogowo, Żnin i Dąbrowa. Niniejsza Strategia jest niezbędna, aby kontynuować działalność LGD zapoczątkowaną w 2007 roku.

W przygotowanej strategii mieszkańcy wskazali na potencjalne możliwości rozwoju, walory oraz zasoby swej „małej ojczyzny”. Powstanie niniejszej strategii poprzedziły szerokie konsultacje wśród mieszkańców obszaru LGD. Dzięki przeprowadzeniu badania społecznego w postaci ankiet, spotkań, konsultacji udało się nadać oddolny charakter tej inicjatywie.

Mamy nadzieję, że wkrótce Pałuki, dzięki naszej wspólnej pracy zmienią się w region, w którym zadowoleni z życia, otwarci na świat mieszkańcy będą mogli realizować swoje projekty i pomysły dążąc do rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru.

Rozdział 1. Charakterystyka partnerstwa lokalnego:

Nazwa: Lokalna Grupa Działania „Pałuki – Wspólna Sprawa”

Nazwa skrócona: LGD

Status prawny: Stowarzyszenie

Data wpisu do KRS: 2008-07-03

Numer KRS: 0000309517

Lokalna Grupa Działania „Pałuki – Wspólna Sprawa” (dalej: LGD, LGD Pałuki) działa od 2008 r. w formie stowarzyszenia „specjalnego” (jego członkami – poza osobami fizycznymi – są także osoby prawne, a nadzór nad działalnością LGD sprawuje Marszałek Województwa). LGD działa na terenie Pałuk – krainy etnograficznej położonej pomiędzy Wielkopolską, Kujawami i Krajną. W latach 2008-2015 LGD prowadziło swoje działania na obszarze pięciu gmin powiatu żnińskiego (Barcin, Gąsawa, Łabiszyn, Rogowo i Żnin). W dniu 10 czerwca 2015 roku do LGD dołączyła gmina Janowiec Wielkopolski, a obszar działania objął wszystkie gminy powiatu żnińskiego.

Idea powstania na Pałukach lokalnej grupy działania zrodziła się wśród żnińskich samorządowców jesienią 2006 roku, w celu wsparcia zrównoważonego rozwoju tego obszaru. Teren powiatu żnińskiego, z wyjątkiem terenu gminy Janowiec Wielkopolski, nie uczestniczył dotąd w inicjatywie Leader. Okres programowania na lata 2007-2013 i duże środki finansowe przeznaczone na realizację tego podejścia na terenie Polski stały się zachętą do stworzenia LGD, organizacji skupiającej samorząd lokalny, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe oraz ludzi z różnych środowisk, o różnych interesach, z różnych branż, w celu poprawy jakości życia w lokalnej wspólnocie i atrakcyjności najbliższego otoczenia.

W wyniku porozumienia zawartego pomiędzy samorządami podjęto proces informowania społeczności lokalnej o inicjatywie Leader, o idei partnerstwa pomiędzy sektorem społecznym, publicznym i gospodarczym. Efektem tych działań było zainicjowanie przez samorządy gmin Barcin, Łabiszyn, Rogowo, Gąsawa i Żnin wraz ze Stowarzyszeniem Leszka Białego z Godaw (gmina Gąsawa) projektu pn. Pałuki-wspólna sprawa. Realizowany był w on w roku 2007. Ostatnim etapem projektu było powołanie do życia LGD. Walne Zebranie Członków założycieli odbyło się w dniu 1 grudnia 2007 roku w Żnińskim Domu Kultury w Żninie. Dzięki dotychczasowemu zaangażowaniu we wdrażanie podejścia Leader członkowie LGD i kadra zarządzająca posiadają **wieloletnie doświadczenie** w zakresie przygotowania, aktualizacji i wdrażania strategii w okresie programowania na lata 2007-2013 oraz 2014 -2020.

Nowa LSR ponownie zwiększy swój zasięg terytorialny – 13 kwietnia 2023 r. do LGD Pałuki przystąpiła bowiem gmina Dąbrowa z powiatu mogileńskiego. Dzięki temu LGD objęła swoim działaniem wszystkie gminy, stanowiące południowo-wschodni obszar **historycznych Pałuk**. Teren ten jest spójny przestrzennie, historycznie i kulturowo. Posiada też wyróżniki krajobrazowe (moreny i rynny polodowcowe), spójną tożsamość (folklor pałucki) i trapią go podobne problemy społeczno-gospodarcze.

Gminę Dąbrowa od lat łączą **bliskie kontakty i współpraca** z LGD Pałuki, jak i poszczególnymi członkami stowarzyszenia. Do tej pory zrealizowano m.in. projekt pod nazwą „Sąsiedzi wokół Pałuk i Kujaw” w ramach poddziałania 19.3, objętego PROW na lata 2014-2020, którego celem było wzmocnienie kapitału społecznego opartego o działania promocyjne z wykorzystaniem lokalnych zasobów poprzez promocję zasobów z terenu LGD będących stronami projektu z wykorzystaniem nowoutworzonego portalu internetowego oraz organizację wydarzeń promocyjnych i utworzenie nowoczesnego portalu internetowego czterech obszarów na terenie województw wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego. Projekt realizowany był na terenie powiatu żnińskiego, Gminy Dąbrowa i innych gmin powiatu mogileńskiego, powiatu inowrocławskiego i wągrowieckiego.

Współpraca ta była kontynuowana przez kolejne tygodnie poprzez organizację szkoleń informatycznych dla seniorów - w ramach projektu „Gmina na czasie” szkolenia w gminie Dąbrowa prowadził Prezes LGD P-WS. Dodatkowo, wystawcy lokalni z terenu gminy Dąbrowa mogli zaprezentować swoje wyroby podczas organizowanych przez LGD P-WS Pałuckich Festynów Ludowych. Współpraca pomiędzy gminami z terenu powiatu żnińskiego i Gminą Dąbrowa opiera się także o współpracę samorządu lokalnego, sołectw i sektora NGO. Został także zrealizowany projekt “Participation of Underrepresented Citizens in the valorization of the Cultural Herigate (P.Un.C.H.)” z programu Europa Dla Obywateli. Głównym beneficjentem była Gmina Dąbrowa, która przy realizacji niniejszego projektu współpracowała z Muzeum Archeologicznym w Biskupinie. Na obszarze gminy Dąbrowa od lat odbywają się też inicjatywy związane z propagowaniem folkloru pałuckiego (np. Dębowe Targi Rolne z pierogami pałuckimi, czy biesiada artystyczna „Pałuki – gwara i obyczaje”).

LGD P-WS od początku swojej działalności łączy potencjały sektora społecznego, gospodarczego i publicznego. Głównym celem LGD jest **działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich** (w tym opracowanie i realizacja Lokalnych Strategii Rozwoju, dalej: LSR).

Do tej pory **LGD realizowała dwie LSR**: na lata 2007-2013 i na lata 2014-2020(23) w ramach podejścia LEADER/RLKS. **Dzięki temu na obszarze powiatu udało się do tej pory sfinansować 229 operacji o łącznej wartości 19,8 mln zł¹ (19.855.700,61 zł)**. W latach 2007-2013 łącznie na terenie powiatu żnińskiego, ze środków obu LSR (LGD Pałuki – Wspólna Sprawa i Stowarzyszenia Dolina Wełny – w odniesieniu do terenu gminy Janowiec Wielkopolski) zrealizowano ponad **100 projektów** w ramach działania 413 „Wdrażanie LSR” na łączną kwotę **6,5 mln zł** (6 546 850,93 zł).

W latach 2014-2020(23) zrealizowano 229 projektów na łączną kwotę 13 355 700,21 zł. Wsparcie ze środków LGD było kierowane do przedsiębiorców (planujących założenie i prowadzących już swoją działalność gospodarczą), sektora publicznego (gminy, instytucje kultury) oraz organizacji pozarządowych, społecznych.

15 lat doświadczeń w procesie budowania lokalnego partnerstwa i współpracy międzysektorowej stanowi bardzo cenny zasób, który będzie wykorzystywany na każdym etapie opracowania i wdrażania niniejszej Strategii.

Co istotne, w ramach LSR na lata 2014-2020(23) **LGD Pałuki zarządzała trzema różnymi funduszami unijnymi**, a na budżet LSR składały się środki:

1. EFFROW - 2 097 371,92 euro – 77 projektów
2. EFRR – 5 677 536,96 zł – 4 projekty w trybie konkursowym i 10 grantów
3. EFS - 2 868 841,01 zł – 48 grantów

---

¹ Stan na dzień 31.12.2022 r. LSR na lata 2014-2020(23) jest wciąż realizowana.

Otwarcie boiska wielofunkcyjnego w Łabiszynie (PROW 2014-2020)

Dzięki temu LGD ma **wieloletnie doświadczenie** w planowaniu i realizacji wielofunduszowej strategii, komplementarnym określaniu wsparcia w różnych programach, ocenie i wyborze operacji według różnych standardów i kryteriów programowych, realizacji projektów grantowych (we wszystkich trzech funduszach) i szerokiej aktywizacji mieszkańców, w tym osób w niekorzystnej sytuacji i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zakres obowiązków i odpowiedzialności pracowników Biura jest zawarty w Regulaminie Biura uchwalanym uchwałą Zarządu. Reguluje on zadania związane z wdrażaniem LSR, w tym szkoleniowe, doradcze, monitoringowe i ewaluacyjne oraz promocyjne, jak i dotyczące bieżącej działalności organizacji. Pracownicy Biura mają odpowiednie kwalifikacje, które podnoszą poprzez niezbędne szkolenia i warsztaty. Mają też duże doświadczenie w pracy w organizacji pozarządowej i doskonałe, bezpośrednie kontakty z członkami ze wszystkich sektorów. W miarę możliwości przedstawiciele organów i pracownicy Biura uczestniczą też w ważnych wydarzeniach organizowanych na obszarze objętym LSR, co nie tylko **buduje dobry wizerunek organizacji, ale też daje bezpośrednią informację** zwrotną o możliwościach i problemach obszaru. Stowarzyszenie działa w sposób planowy i systematyczny. Podstawowe ramy działania na okres kilku lat wyznacza Lokalna Strategia Rozwoju. W powiązaniu z nią sporządzane są plany szkoleń, działań komunikacyjnych oraz integrujących członków stowarzyszenia, beneficjentów, a w pewnym stopniu także lokalną społeczność. W procesie planowania wykorzystuje się nie tylko wiedzę i doświadczenie członków organów i pracowników, ale także informację zwrotną pozyskaną poprzez działania monitoringowe i badanie poziomu zadowolenia odbiorców działań prowadzonych przez LGD, który corocznie ocenia Zarząd.

Liczne działania informacyjno-promocyjne i aktywność LGD P-WS na forum lokalnym powodują, że lokalna społeczność jest mocno zaangażowana w działalność partnerstwa. Wśród członków LGD znajdziemy osoby i podmioty **tworzące skład reprezentatywny dla obszaru LSR**. Członkami LGD są podmioty publiczne, przedsiębiorcy, lokalne organizacje pozarządowe i poszczególni mieszkańcy obszaru, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu. W składzie partnerstwa są także przedstawiciele grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR – tj. domy i centra kultury, biblioteki, szkoły, kluby sportowe, organizacje pozarządowe i inne formy zrzeszeń, działające na rzecz dzieci i młodzieży oraz seniorów.

W swojej działalności LGD bazuje na **siedmiu zasadach podejścia LEADER**. Ważną cechą partnerstwa jest także otwartość na nowych członków i ich pomysły (**inkluzywność**). Wszystkie decyzje podejmowane są kolegiałnie, demokratycznie, a każdy członek LGD ma wpływ na działalność całego partnerstwa – także poprzez regularne wybory do organów LGD (bierne i czynne prawo wyborcze).

LGD stale podejmuje działania na rzecz **animacji lokalnego partnerstwa** – z biegiem lat zwiększała się liczba gmin objętych kolejnymi LSR, liczba członków stowarzyszenia i instytucji partnerskich. Wyraźnie wzmocniła się też współpraca i zaangażowanie poszczególnych członków we wdrażanie LSR. LGD planuje wspierać te pozytywne efekty poprzez tworzenie warunków do dalszego zacieśniania więzi między lokalnymi partnerami (np. spotkania animacyjne, wymiana doświadczeń, integracja członków LGD, wsparcie dla realizacji operacji partnerskich w LSR, działania informacyjno-promocyjne ujęte w Planie komunikacji).

W celu wzmocnienia partnerskich kontaktów z członkami organizacji, a także beneficjentami i mieszkańcami, Lokalna Grupa Działania organizuje coroczne **wydarzenia integrujące** w postaci pikników czy koncertów, spotkań (przyczynia się to do nawiązania bliższych, nieformalnych relacji i wzmocnia inkluzywność LGD). Uczestnikiem tego typu wydarzeń mogą być wszystkie zainteresowane osoby i podmioty z obszaru objętego LSR, bowiem zaproszenie do udziału jest podawane do powszechnej wiadomości za pomocą mediów elektronicznych. W podobny sposób są rekrutowani uczestnicy szkoleń. Biuro LGD jest czynne codziennie, a pracownicy zawsze pozytywnie odpowiadają na propozycje spotkań czy konsultacji, także w innych miejscach obszaru dogodnych dla zainteresowanych.

Dodatkowo, LGD Pałuki planuje kontynuować szerokie wykorzystanie trybów przyjaznych małym społecznościom i organizacjom – w LSR zaplanowano realizację grantów ze środków EFS+, jak i projektu grantowego, służącego opracowaniu koncepcji SmartVillage ze środków PS WPR. Oddolna aktywizacja lokalnych społeczności, możliwa do osiągnięcia w procesie tworzenia tych koncepcji, będzie mechanizmem nowym, niestosowanym wcześniej przez LGD Pałuki (**innowacyjność procesowa**).

Jedną z naczelnych zasad funkcjonowania LGD jest także poszanowanie praw podstawowych i **zasada niedyskryminacji** – w partnerstwo i działania aktywizacyjne LGD włączani są wszyscy chętni, niezależnie od wieku, płci, rasy, przekonań religijnych, czy stopnia fizycznej sprawności. Do tej pory LGD zapewniała też preferencje punktowe dla wnioskodawców z grup w niekorzystnej sytuacji (osoby młode, osoby starsze) albo operacji, które są im dedykowane. Dzięki temu możliwe są działania z zakresu włączenia społecznego i wyrównywania szans między różnymi grupami mieszkańców obszaru LSR. Wszystkie zasady horyzontalne były zachowane i kontrolowane w ramach oceny prawidłowości wydatkowania środków EFS oraz ogólnego nadzoru nad prawidłowością funkcjonowania LGD, pełnionego przez Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Wsparcie LSR ma także przyczyniać się do **zrównoważonego rozwoju i ochrony cennych zasobów przyrodniczych**. LGD zachęca i propaguje wśród mieszkańców wykorzystanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska naturalnego (usługi turystyczne i rekreacyjne z poszanowaniem środowiska: termomodernizacja, OZE, retencja). W LSR zaplanowano Cel 1. Eko-Pałuki, ale też specjalne przedsięwzięcie poświęcone ochronie zasobów przyrodniczych i kulturowych obszaru.

Większość kluczowych decyzji podejmowana jest na **Walnych Zebraniach Członków**, gromadzących wszystkie osoby i podmioty zaangażowane w działalność LGD. Bieżącą działalnością stowarzyszenia kieruje wieloosobowy **Zarząd**, w skład którego wchodzi przedstawiciele sektora publicznego i społecznego. Podobnie **Rada** – organ odpowiedzialny za wybór operacji do finansowania ze środków LSR – stanowi gremium skupiające osoby o różnych interesach i doświadczeniach. Jej skład jest jednak zawsze dobierany w taki sposób, aby ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie kontrolowała procesu podejmowania decyzji. Nadzór nad prawidłową działalnością LGD pełni **Komisja Rewizyjna** jako organ kontroli wewnętrznej.

Szczegółowe zasady funkcjonowania LGD Pałuki określają następujące dokumenty:

1. **Statut** – określa cele i sposoby działania LGD, wskazuje poszczególne organy i zakres ich zadań oraz zasady członkostwa. Statut jest przyjmowany i zmieniany uchwałami Walnego Zebrania Członków (WZC);
2. **Regulamin Rady** – opisuje szczegółowe zasady działania Rady (w tym wyboru operacji), sposób powoływania i odwoływania członków oraz zasady dotyczące zachowania bezstronności w ocenie wniosków. Regulamin Rady przyjmuje i zmienia Walne Zebranie Członków.
3. **Regulamin Biura** – określa strukturę i zadania Biura LGD jako organu pomocniczego. Uchwalenie i zmiany tego regulaminu należą do kompetencji Zarządu.

Wszystkie **kluczowe zmiany** (w tym dotyczące zakresu wsparcia w LSR) **są za każdym razem konsultowane** zarówno ze wszystkimi członkami LGD, jak i społecznością lokalną (publikacje projektów zmian na stronie internetowej i możliwość zgłaszania uwag przez wszystkich zainteresowanych). Dzięki temu LSR odpowiada na aktualne potrzeby szerokiego grona mieszkańców.

Sprawia to, że LGD posiada odpowiednie **mechanizmy w zakresie zarządzania**, które gwarantują zdolność do realizacji kolejnej LSR. Pozytywnie wypadły także ewaluacje zewnętrzne i kontrole stopnia wdrożenia LSR, dokonywane okresowo przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego (UMWK-P).

Misją LGD jest wszechstronny rozwój obszarów objętych LSR, dlatego też LGD Pałuki od lat podejmuje dodatkowe działania na rzecz swojej społeczności. Przez 15 lat funkcjonowania udało się także pozyskać **dodatkowe środki finansowe (poza LSR)**, dzięki którym możliwa była realizacja następujących projektów:

1. **„MÓJ SUKCES. Aktywizacja społeczno-zawodowa wśród mieszkańców powiatu żnińskiego”** Współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Osi priorytetowej 9. Solidarne społeczeństwo, Działania 9.2 Włączenie społeczne, Poddziałania 9.2.1 Aktywne włączenie społeczne. Okres realizacji (2021-2023 r.). Głównym celem projektu jest podniesienie kompetencji społecznych i zawodowych 65 uczestników proj. (UP), w tym 40 kobiet i 25 mężczyzn, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zamieszkujących powiat żniński. Cel zostanie osiągnięty w okresie 18 miesięcy realizacji projektu (od 01.01.2022 roku do 30.06.2023 roku). Oferowane jest wsparcie o charakterze animacji lokalnej, grupy wsparcia, poradnictwo psychologiczne oraz warsztaty aktywizacji społecznej. W ramach aktywizacji zawodowej UP w oparciu o zidentyfikowane potrzeby proponujemy szkolenia zawodowe, staże zawodowe i pośrednictwo pracy. Projekt realizowany w partnerstwie z powiatem żnińskim.

Kwota dofinansowania: 953 987,10 zł. liczba uczestników: 65 osób.

2. **„Pałucki Panel Czasu”** współfinansowany z Fundacji PZU

Okres realizacji - 2021r.,

Celem projektu była aktywizacja 32 mieszkańców powiatu żnińskiego poprzez stworzenie czterech paneli tematycznych, podczas których uczestnicy projektu pogłębią swoją wiedzę z przedsiębiorczości, rękodzieła i lokalnej kultury i sztuki oraz zdrowego stylu życia. Była to świetna okazja do integracji społeczności lokalnej. Elementem projektu był udział w festynie o tematyce sztuki i kultury lokalnej, który odbyło się na terenie jednej z gmin powiatu żnińskiego.

Kwota dofinansowania: 15 700,00 zł, ilość uczestników 32.

3. **„Nasza Piękna Ziemia”** współfinansowany z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu

Okres realizacji 2021r.,

Głównymi celami projektu było:

Propagowanie postaw proekologicznych wśród społeczności lokalnej, zwrócenie uwagi społeczności lokalnej na zależność między człowiekiem, a otaczającym go środowiskiem, stworzenie możliwości prezentacji zdolności uczestników, rozpowszechnianie inicjatyw twórczych.

Kwota dofinansowania : 930,00 zł, liczba uczestników: 105 osób.

4. **„Czas na przedsiębiorczość”** współfinansowany z Narodowego Banku Polskiego z siedzibą w Warszawie

Okres realizacji 2021,

Celem projektu był wzrost postaw przedsiębiorczych, wiedzy ekonomicznej oraz zaplanowanie własnej ścieżki rozwoju kariery zawodowej wśród 20 uczestników z powiatu żnińskiego.

Kwota dofinansowania: 9300,00 zł, ilość uczestników 20.

5. **„Cykl Koncertów z LGD”** finansowany ze środków Gminy Żnin i Powiatu Żnińskiego

Okres realizacji 2020 i 2022 r.,

Zadanie: organizacja koncertów na terenie powiatu żnińskiego

Osiągnięte efekty realizacji zadania publicznego to aktywizacja osób z terenu powiatu żnińskiego. Efektem realizacji projektu jest zwiększenie popularyzacji muzyki wśród mieszkańców Powiatu Żnińskiego w szczególności młodzieży i seniorów. Rezultatem jest również zwiększenie wrażliwość u odbiorców, zapoznanie z repertuarem kultury wysokiej, możliwość uczestnictwa w koncertach kultury wysokiej, aktywizacja społeczności lokalnej, poprawa oferty spędzania wolnego czasu.

Kwota dofinansowania: 2000,00 zł (2020 r.), 5600,00 zł (2022 r.), ilość uczestników to około 2.200 osób.

6. **„Rajd Nordic Walking”** finansowany ze środków Powiatu Żnińskiego

Okres realizacji: 2021 r., 2022 r..

Osiągnięte efekty realizacji zadania publicznego to zwiększenie popularyzacji turystyki i krajoznawstwa wśród mieszkańców Powiatu Żnińskiego, aktywizacja społeczności lokalnej, poprawa oferty spędzania wolnego czasu oraz podniesienie wiedzy uczestników rajdu nordic walking na temat bogatych walorów turystycznych i krajoznawczych Powiatu Żnińskiego. Rajd miał charakter turystyczno-krajoznawczy.

Kwota dofinansowania: 3000,00 zł (2021 r.), 4000,00 zł (2020 r.), Ilość uczestników to około 200 osób.

Zadanie Rajd Nordic Walking

7. „**Na Pałukach łapię chwile i zatrzymuje czas w obiektywie**” finansowany ze środków składek członkowskich.

Okres realizacji: 2018

polegało na organizacji konkursu fotograficznego dla osób z terenu powiatu znińskiego. Celem konkursu było upowszechnienie walorów turystyczno-krajoznawczych regionu Pałuk wśród dzieci i młodzieży, promocja obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju (LSR), pobudzenia zainteresowania obszarem objętym LSR, promowanie wypoczynku na łonie natury oraz aktywizacja lokalnej społeczności.

Kwota dofinansowania: 1.400 zł, ilość uczestników to 14 osób.

Zadanie Powiat zniński w obiektywie

8. „**Pierwsza pomoc tu i teraz**” zadanie polegało na nauce dzieci i młodzieży udzielania pierwszej pomocy. Młodzież miała możliwość poznać pracę strażaków, ratowników medycznych oraz ratowników z wodnoochotniczego pogotowia ratowniczego. Zadanie dofinansowane zostało przez Fundację Santander. Dzięki środkom finansowym Stowarzyszenie LGD P-WS mogło zakupić apteczki medyczne oraz gadżety reklamowe. Projekt zrealizowany w 2019 r.,

Kwota dofinansowania: 10 000,00 zł, ilość uczestników: 250 osób.

Pierwsza pomoc tu i teraz

9. W 2021 r. w Żnińskim Domu Kultury odbyły się **warsztaty wokalne** dla dzieci i młodzieży z terenu powiatu żnińskiego finansowane ze środków składek członkowskich. Celem warsztatów była integracja odbiorców pragnących udoskonalić swoje zdolności wokalne oraz interpretacyjne. Podczas wydarzenia uczestnicy kształtowali swoją dojrzałość artystyczną, uczyli się współpracy w grupie.

Kwota dofinansowania 3000,00 zł ilość uczestników 10 osób.

10. Projekt „**Mocna pozarządówka**” realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki obejmował szkolenia dla członków organizacji pozarządowych. Projekt był realizowany w latach 2009-2010. Projekt ten był finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu było pobudzenie aktywności mieszkańców (członków organizacji pozarządowych) z terenu gmin Barcin, Gąsawa, Łabiszyn, Rogowo i Żnin na rzecz samoorganizacji i tworzenia inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji.

Kwota dofinansowania: 49 880 zł, liczba uczestników: 150 osób.

11. Projekt „**Rozwój instytucjonalny Lokalnej Grupy Działania Pałuki – Wspólna Sprawa**” zatwierdzony do realizacji w ramach IV edycji konkursu Funduszu dla Organizacji Pozarządowych (FOP) – komponent „Demokracja i społeczeństwo obywatelskie”. Projekt dotyczył wsparcia szkoleniowego dla przedstawicieli NGO i społeczeństwa obywatelskiego i był realizowany w latach 2009-2010.

Wartość projektu wg umowy: 55.820 zł, liczba uczestników: 33 osoby.

12. Projekt „**Samochodem po pracę**”, finansowany w ramach POKL (instytucja zarządzająca: Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu). Celem projektu był wzrost aktywności społeczno-zawodowej mieszkańców gmin Barcin, Łabiszyn i Żnin. Projekt był realizowany w 2012 r.

Kwota dofinansowania: 42.032,00 zł, liczba uczestników: 18 osób.

13. Projekt „**Akademia sołtysów**” w ramach priorytetu 1: Aktywni, świadomi obywatele, aktywne wspólnoty lokalne, ogłoszonego przez Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO). W ramach projektu zorganizowano zajęcia dla sołtysów z terenu gmin Żnin, Barcin, Łabiszyn, Rogowo i Gąsawa mające na celu przygotowanie ich do fachowego pełnienia funkcji sołtysów poprzez m.in. uczestnictwo w warsztatach organizowania społeczności lokalnej oraz pokazanie możliwości pozyskiwania środków na działalność społeczną. Zadanie zrealizowano w roku.

Kwota dofinansowania: 13 728,34 zł, liczba uczestników: 50 osób.

14. W 2013r. Stowarzyszenie pozyskało 56 tys. zł z Urzędu Marszałkowskiego oraz 10 tys. zł z Urzędu Miejskiego w Żninie na **promocję województwa kujawsko-pomorskiego**: W ramach promocji LGD zorganizowało dnia 27.12.2013r. w sali widowiskowej Żnińskiego Domu Kultury występ raperów i tancerzy hip-hopowych. Dnia 28.12.2013r. odbył się na Placu Zamkowym Koncert Świąteczny, w którym brali udział: Orkiestra Kameralna z Bydgoszczy, Studio Piosenki ze Żnina, Strefa Zero z Poznania, zespół Hetman. Gwiazdą wieczoru był występ zespół Trebunie –Tutki oraz grupa Nemezis, który zaprezentowała pokaz ognia;

Kwota dofinansowania: 66.000 zł, liczba uczestników: 15000 osób.

15. W 2014 Stowarzyszenie pozyskało kwotę 65.000 zł z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na **realizację kampanii promującej województwo kujawsko-pomorskie**. W ramach promocji LGD Pałuki – Wspólna Sprawa zorganizowała festiwal piosenki żeglarskiej, który odbył się 10.08.2013r. na plaży nad Jeziorem Żnińskim Małym. W koncercie wzięły udział trzy zespoły tj. Flash Creep, Cztery Refy, Mechanicy Szanty.

Kwota dofinansowania: 65.000 zł, liczba uczestników: 10000 osób.

16. Projekt „**Aktywizacja mieszkańców powiatu żnińskiego na rzecz podejmowania inicjatyw służących włączeniu społecznemu**” odbył się w 2016 roku i był finansowany ze środków KSOW. Uczestnicy ww. projektu są mieszkańcami obszarów wiejskich (teren Powiatu Żnińskiego) do 35 roku życia lub po 50 roku życia, osobami wykluczonymi społecznie lub członkami organizacji pozarządowych.

Kwota dofinansowania: 15 069,69 zł, liczba uczestników: 100 osób.

17. Projekt „**Promocja dziedzictwa kulturowego Pałuk poprzez organizację Pałuckiego Festynu Ludowego**” w roku 2016. Projekt finansowany był ze środków Krajowej Sieci Rozwoju Obszarów Wiejskich (KSOW). Podczas festynu zostały zorganizowane stoiska interaktywne tj. stoisko z haftem pałuckim, stoisko garncarza, stoisko kowala, został również zorganizowany kącik malarski dla dzieci i młodzieży.

Kwota dofinansowania: 15 742,39 zł, liczba uczestników: 5000 osób.

Pałucki Festyn Ludowy

18. Projekt „**Stworzenie profesjonalnego stoiska regionalnego w celu promocji Pałuk oraz aktywizacji społeczności lokalnej zajmującej się kultywowaniem tradycji lokalnej**”. 2016r., Dofinansowanie z KSOW. Projekt dotyczył utworzenia stoiska promocyjnego LGD.

Kwota dofinansowania: 19 277,62 zł, liczba uczestników: 500 osób.

19. **Organizacja koncertu** na Placu Wolności w Żninie w dniu 25.06.2016. Dzięki pozyskanym środkom został dofinansowany przez Gminę Żnin koncert zespołu Trebunie – Tutki, który wystąpił na zakończenie IV Pałuckiego Festynu Ludowego w Żninie.

Kwota dofinansowania: 5000 zł, liczba uczestników: 4000 osób.

20. Projekt „**Organizacja zajęć wspomagających rozwój młodzieży**” w roku 2016. Projekty dofinansowane były ze środków Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu. W ramach projektu ukształtowano postawy obywatelskie wśród młodzieży z terenu powiatu żnińskiego, wzrosła aktywność i

umiejętności animowania społeczności lokalnej oraz poprawa oferty edukacyjnej na przestrzeni marca-lipca 2016r. przez organizację jednego cyklu warsztatów.

Kwota dofinansowania : 2000 zł, liczba uczestników : 50

Łączna kwota pozyskana na wszystkie dodatkowe projekty przez LGD to 1 348 867,14zł.

LGD Pałuki – Wspólna Sprawa posiada więc **bogate doświadczenie w pozyskiwaniu i rozliczaniu rozmaitych środków publicznych**, w tym:

- EFFROW,
- EFRR,
- EFS,
- KSOW,
- Powiatu Żnińskiego, Gminy Żnin,
- Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
- WFOŚiGW,
- Fundacji Santander, Fundacji PZU, NBP.

Mieszkańcy obszaru LSR mogli dzięki tym projektom zrealizować swoje potrzeby społeczne, szkoleniowe, edukacyjne. Każdy dla siebie mógł odnaleźć coś interesującego. Dzięki **dodatkowej pracy LGD** mieszkańcy mogli wziąć udział m.in. w:

- 80 spotkaniach informacyjnych, edukacyjnych, aktywizujących,
- ponad 100 szkoleniach,
- 7 Pałuckich Festynach Ludowych,
- 8 rajdach nordic walking,
- 3 organizowanych cyklach koncertów,
- zajęciach dla dzieci podczas strajku nauczycieli w tzw. „Lokalnej szkółce”,
- wyjazdach promujących LGD oraz Pałuki np. dożynki wojewódzkie, dożynki powiatowe, festyn Barwy Lata Dary Jesieni.

Ponadto, LGD posiada doświadczenie w realizacji **projektów partnerskich** w ramach poddziałania 19.3 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020:

1. Projekt Współpracy Tytuł: „**Sąsiedzi wokół Pałuk i Kujaw**”, kwota: 254 570,11 zł
Projekt pod nazwą „Sąsiedzi wokół Pałuk i Kujaw” w ramach poddziałania 19.3, objętego PROW na lata 2014-2020, którego celem jest wzmocnienie kapitału społecznego opartego o działania promocyjne z wykorzystaniem lokalnych zasobów poprzez promocję zasobów z terenu LGD będących stronami projektu z wykorzystaniem nowoutworzonego portalu internetowego oraz organizację wydarzeń promocyjnych i utworzenie nowoczesnego portalu internetowego czterech obszarów na terenie województw wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego. Serwis informacyjny został stworzony z myślą o mieszkańcach, turystach i przedsiębiorcach z okolic Pałuk i Kujaw, a jego głównym celem jest promowanie tych obszarów jako terenów atrakcyjnych m.in. turystycznie i gospodarczo. Strona powstała przy współpracy z czterema Lokalnymi Grupami Działania (LGD), czyli rodzajem partnerstwa terytorialnego, które zrzesza okoliczne organizacje i osoby zamieszkujące zwykle obszary wiejskie. Stowarzyszenia skupiają najczęściej przedstawicieli z sektora publicznego, gospodarczego oraz społecznego. Lokalne Grupy Działania po zaakceptowaniu przygotowanych przez nie Lokalnych Strategii Rozwoju mogą korzystać ze środków finansowych oferowanych przez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, aby realizować zadeklarowane projekty i przedsięwzięcia. realizowany będzie w okresie 13.06.2019 – 30.06.2022, a partnerami projektu są: Stowarzyszenia Pałuki Wspólna Sprawa ze Żnina, Stowarzyszenie Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego, Stowarzyszenia Czarnoziem na Soli z Inowrocławia, Stowarzyszenia „Dolina Wełny.

LGD realizowała też inne projekty partnerskie, np.:

1. **„Piknik z LGD-Pałuki Wspólna Sprawa”** współfinansowany z Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Okres realizacji 2021r., wartość dofinansowania : 4000,00 zł
Podniesiono wiedzę dotyczącą włączenia społecznego, wzrost poczucia integracji wśród uczestników (osób wykluczonych społecznie i pozostałych mieszkańców) poprzez wspólny udział w konkurencjach, podniesiono samoocenę wśród uczestników zadania poprzez odniesienie sukcesu i zwycięstw w konkurencjach, wzmocniono więzi między członkami rodzin.
2. **„Efekty wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na terenie Powiatu Żnińskiego – seminarium wraz wyjazdem studyjnym”** współfinansowany z Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Okres realizacji 2020 r., wartość dofinansowania : 43 780,05 zł
Osiągnięte efekty realizacji operacji na rozwój obszarów wiejskich:
  - zwiększenie ilości kontaktów oraz partnerstw międzysektorowych na obszarach wiejskich;
  - wzrost poziomu wiedzy uczestników seminarium oraz wizyty studyjnej skutkujących większą ilością nowych inicjatyw w zakresie rozwoju obszarów wiejskich;
  - integracja i aktywizacja uczestników projektu;
  - uczestnicy zyskali możliwość wymiany wiedzy i zbudowania platformy współpracy.
3. Projekt **„Bezpieczna młodzież”** odbywał się na terenie powiatu żnińskiego w okresie wiosna-jesień 2017 r. Projekt był realizowany w partnerstwie z Komendą Powiatową Policji w Żninie i dotyczył przeprowadzania szkoleń dla młodzieży, nauczycieli, opiekunów oraz rodziców na temat bezpieczeństwa, profilaktyki uzależnień, dopalaczy i cyberprzemocy. Przeszkolono 300 osób.
4. **„Czas na aktywność”** - celem projektu było zwiększenie aktywności i konkurencyjności na rynku pracy 60 osób młodych do 29 roku życia, wyłącznie biernych zawodowo o niskich kwalifikacjach, zamieszkujących powiat żniński, mogileński i radziejowski województwa kujawsko-pomorskiego. Projekt realizowany w partnerstwie z Fundacją Ekspert Kujawy.
5. **„Pogodna Jesień Życia w powiecie żnińskim”** oraz **„Pogodna Jesień Życia w Powiecie Żnińskim II”** LGD podpisała umowę partnerską na rzecz realizacji projektu pomiędzy Fundacją Ekspert-Kujawy a Gminą Łabiszyn (Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Łabiszynie) oraz LGD. Wartość projektu to 2 067 829,56 w edycji I i 1 828 572,84 w edycji 2. Ilość seniorów objętych wsparciem 236.

Inne działania realizowane w oparciu o partnerstwo z innymi podmiotami obejmowały m.in.

1. Projekt „Super Niania” we współpracy ze Stowarzyszeniem Rozwoju Solca Kujawskiego – szkolenia dla osób chcących pełnić opiekę nad dziećmi;
2. Projekt dla pracowników małych i średnich przedsiębiorstw realizowany z Biurem Europejskim w Bydgoszczy, celem projektu było ułatwienie dostępu do profesjonalnych usług szkoleniowych na terenie LGD
3. Współpraca z regionalnym ośrodkiem EFS z Bydgoszczy. Dzięki nawiązaniu kontaktów systematycznie organizowane były szkolenia i konsultacje z zakresu możliwości pozyskania dofinansowania w ramach POKL/EFS
4. Projekty szkoleniowe we współpracy z Fundacją Ekspert Kujawy z Inowrocławia w tym szkolenia z zakresy aktywizacji zawodowej i społecznej.
5. „Bezpłatne szkolenia komputerowe dla seniorów w województwie kujawsko-pomorskim” – szkolenia aktywizujące seniorów w kontekście rozwoju cyfrowego i obsługi komputerów, internetu i tabletów.
6. „Aktywizacja młodzieży NEET”. Projekt skierowany do osób młodych do 29 r.ż., które nie pracują i się nie uczą, na bezpłatne szkolenia i kursy oraz „Skuteczny outplacement” projekt jest skierowany również

do osób przewidzianych do zwolnienia, np. nie posiadają wymaganych uprawnień lub chcą się przekwalifikować i osób zagrożonych zwolnieniem z przyczyn dotyczących zakładu pracy, na bezpłatne szkolenia i kursy

7. Projekt Partnerski „STAWIAM NA WIEDZĘ” projekt skierowany dla osób chcących uzyskać nowe kwalifikacje.

Zrealizowane do tej pory przez LGD i jej członków przedsięwzięcia wpłynęły na **poprawę konkurencyjności obszaru, zwiększenie jego atrakcyjności dla mieszkańców i turystów oraz stopień aktywności mieszkańców**. Jednak przeprowadzona diagnoza obszaru pokazuje, że nadal istnieją liczne potrzeby w tym zakresie, a dotychczasowe działania mieszkańcy oceniają jako niewystarczające, oczekując kolejnych inicjatyw ze strony przedstawicieli wszystkich podmiotów, skupionych w LGD.

W procesie planowania i wdrażania LSR na lata 2021-2027 zaplanowano wykorzystanie ogromnego potencjału członków LGD, opartego o doświadczenia w realizacji projektów z udziałem środków zewnętrznych, wysokie kwalifikacje osób skupionych w LGD (w dziedzinach, określonych jako kluczowe w nowej strategii) oraz wysoki poziom zaangażowania osób/podmiotów wchodzących w skład grupy w realizowane inicjatywy. Grupa planuje **kontynuację swoich dotychczasowych działań** z wykorzystaniem dotychczasowych doświadczeń LGD i jej członków, korygując założenia i procesy organizacyjne, które do tej pory nie były wystarczająco efektywne (m.in. z wykorzystaniem informacji pochodzących z monitoringu i ewaluacji dotychczasowych dokumentów strategicznych, wdrażanych na terenie powiatu żnińskiego). LGD oraz kadry zarządzające i pracownicy posiadają ogromną wiedzę i doświadczenie w zakresie realizacji projektów z różnych źródeł co daje gwarancję prawidłowości realizacji LSR.

Łącznie stanowi to ogromną **wartość dodaną** LGD i nie byłoby możliwe, gdyby obsługę środków LSR powierzono np. administracji publicznej. Na przestrzeni kilkunastu lat działania widać wyraźnie zachodzące zmiany – powstają nowe organizacje pozarządowe i grupy nieformalne, poprawia się oferta wspólnego spędzania czasu wolnego, wzrasta liczba projektów partnerskich (w tym międzysektorowych), znacznie poprawiła się współpraca i komunikacja pomiędzy osobami i podmiotami zrzeszonymi w LGD, rośnie aktywność przedstawicieli wszystkich sektorów (publicznego, gospodarczego i społecznego). Kolejna LSR będzie dalej wspierać te procesy i wykorzystywać dotychczasowe pozytywne efekty.

Rozdział 2. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR:

LGD obejmuje swoim zasięgiem południowo-zachodni fragment województwa kujawsko-pomorskiego - wszystkie gminy powiatu żnińskiego i gminę Dąbrowa z powiatu mogileńskiego, czyli **gminy: 1. Dąbrowa, 2. Barcin, 3. Gąsawa, 4. Janowiec Wielkopolski, 5. Łabiszyn, 6. Rogowo i 7. Żnin**. Dodatkowo, członkiem LGD jest także Powiat Żniński.

Tabela 1. Powierzchnia i ludność obszaru LSR:

Gmina:	Powierzchnia [km ²]	Ludność wg. GUS na 2020 r. [os.]			Gęstość zaludnienia [os/km ²]
		ogółem	w miastach	na wsi	
Dąbrowa	110	4 438	0	4 438	40,35
Barcin	121	14 403	7 198	7 205	119,03
Gąsawa	136	5 023	0	5 023	36,93
Janowiec Wielkopolski	131	8 666	3 852	4 814	66,15
Łabiszyn	167	10 428	4 497	5 931	62,44
Rogowo	179	6 699	0	6 699	37,42
Żnin	251	23 407	13 592	9 815	93,25
Obszar LSR:	1 095	73 064	29 139	43 925	66,73

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Obszar LSR jest **spójny przestrzennie**, obejmuje 1095 km² i na koniec 2020 r. zamieszkiwały go 73.064 osoby. Średnia gęstość zaludnienia wyniosła 66,73 osób/km². Na obszarze LSR znajdują się 4 małe miasta, spośród których najwięcej mieszkańców koncentruje miasto Żnin (13,5 tys. osób).

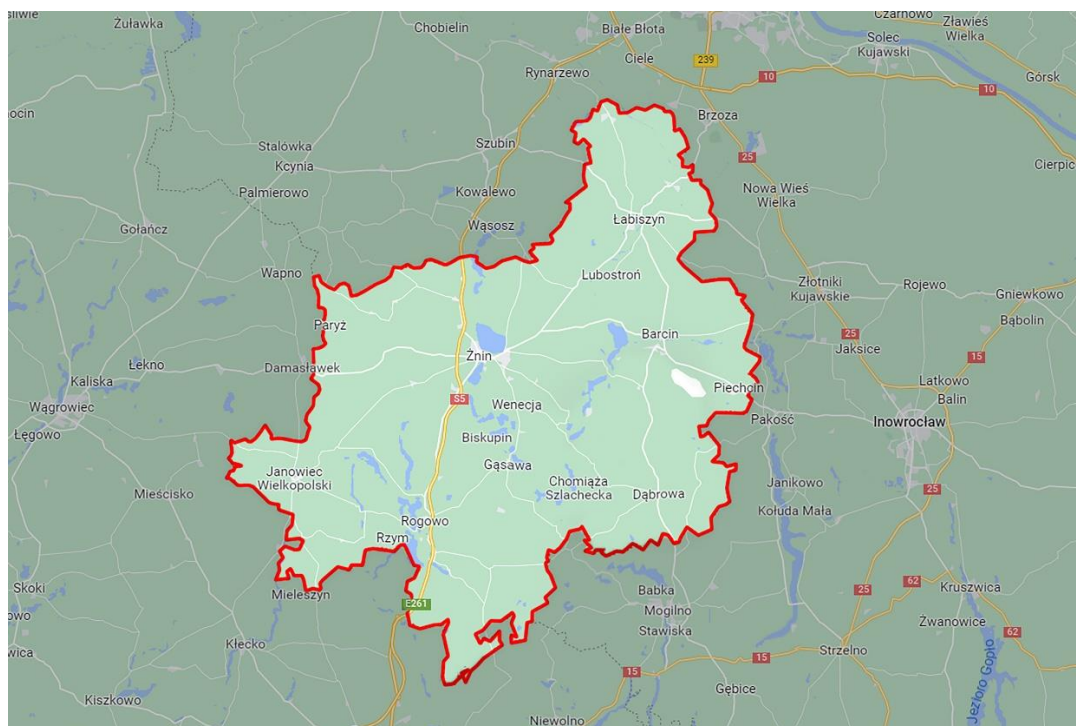
Na całym obszarze LGD będą wdrażane w latach 2023-2027 **oba fundusze**, składające się na budżet LSR: środki Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej (**PS WPR**, dawniej: PROW) oraz środki Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (**EFS+**, w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027²).

Obszar LSR położony jest w **południowo-zachodniej części województwa** kujawsko-pomorskiego, rozciągając się od okolic na południe od Bydgoszczy po granicę z województwem wielkopolskim. Jego podstawowym wyróżnikiem jest **atrakcyjny krajobraz** – pełen rzek, jezior, pagórków i lasów. Występują tu rozległe obszary chronione, na których zlokalizowane są najcenniejsze obiekty przyrodnicze. Teren ten jest popularny wśród osób uprawiających aktywną turystykę – stanowi bazę sportów wodnych i ciekawy obszar dla rowerzystów.

² Priorytet 7 Fundusze Europejskie na rozwój lokalny, cel szczegółowy 4(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i 4(l) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.

Grafika 1. Mapa obszaru LGD:

Źródło: dane własne LGD.

Kluczowym zasobem obszaru jest **czyste środowisko naturalne** – tutejsze walory przyrodnicze i krajobrazowe muszą być odpowiednio chronione i zadbane, aby kolejne pokolenia mogły z nich korzystać. Ważne jest zaangażowanie wszystkich mieszkańców w działania na rzecz przyrody i klimatu.

Teren LGD to także **jeden z najczęściej odwiedzanych przez turystów** zakątków województwa – przyciąga ich tutaj przede wszystkim Muzeum Archeologiczne w Biskupinie, ale także liczne atrakcje o tematyce historycznej i kulturowej. Występują tu rozmaite zabytki (np. kościoły, ruiny zamku, baszta, wiatraki holenderskie, dwory i pałace), ale także obiekty, które oferują kontakt z historią w formie aktywnej edukacji dla najmłodszych (np. Silverado City w Bożejewickach albo Rodzinny Park Rozrywki „Zaurolandia” w Rogowie).

Tutejszych mieszkańców łączą **silne więzi kulturowe i historyczne**, sięgające walk o niepodległość Polski. Na całym obszarze LSR kultywuje się tradycje poświęcone chociażby uczestnikom Powstania Wielkopolskiego czy żołnierzom poległym w obu wojnach światowych. Dodatkowym wyróżnikiem, wokół którego koncentrują się od początku wszystkie działania LGD, jest **powrót do pałuckich korzeni**, upowszechnienie wiedzy o dawnych zwyczajach i tradycjach oraz promocja folkloru pałuckiego (gwary, haftu, sztuki ludowej).

Unikatowe zasoby tutejszej przyrody, kultury i historii stanowią ważny element dla lokalnej społeczności. Niestety, narastające w ostatnich latach problemy społeczno-gospodarcze, utrudniają wykorzystanie tych zasobów do **rozwoju turystyki i rekreacji**. Szczególnie odczuwalne były skutki zakazów i ograniczeń w prowadzeniu działalności noclegowej, gastronomicznej czy rozrywkowej w okresie pandemii. Dlatego też tutejsi mieszkańcy potrzebują dodatkowej zachęty, aby ponownie rozbudować listę lokalnych atrakcji.

Poprawa atrakcyjności rekreacyjno-turystycznej powinna zwiększyć stopień zadowolenia mieszkańców z życia w swoich miejscowościach. Od lat **zmniejsza się** bowiem **liczba osób zamieszkujących obszar LSR** (z wyjątkiem gminy Łabiszyn). Jednocześnie pogarsza się struktura wiekowa mieszkańców (**zwiększa się liczba osób starszych**). Poważną bolączką jest też **odpływ osób młodych**, które nie widzą tu dla siebie perspektyw.

Od lat **dużym problemem pozostaje też bezrobocie i zasięg korzystania z pomocy społecznej** przez mieszkańców. Świadczy to o dużej skali zagrożeniem wykluczeniem społecznym i konieczności podjęcia działań z zakresu aktywizacji i integracji osób z tych środowisk.

Na obszarze LGD nie ma wielkich przedsiębiorstw, czy rozległych stref inwestycyjnych/przemysłowych, a w strukturze wyraźnie **dominują mikroprzedsiębiorstwa**, które zatrudniają nie więcej niż 9 osób. Lokalna gospodarka nie ma też żadnej wyraźnej specjalizacji – ze względu na duże odległości między obszarem LGD a największymi miastami, tutejsi przedsiębiorcy zapewniają mieszkańcom różnorodne produkty i usługi, potrzebne w codziennym życiu (sklepy, małe usługi, hurtownie i zaopatrzenie, czas wolny itp.).

Ogólnie **poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenie LGD jest niski** (wyraźnie mniejszy niż średnio w województwie czy kraju), a spadająca liczba mieszkańców tylko pogarsza perspektywy lokalnego biznesu. M.in. dzięki działaniom LGD udało się w poprzednich latach pobudzić sektor usług turystyczno-rekreacyjnych, które mogą uzupełniać dochody mieszkańców. Wymaga to jednak ciągłej **poprawy atrakcyjności turystycznej**, która przyciąga tu odwiedzających.

Skalę zagrożenia i kumulacji problemów na obszarze LSR potwierdzają też ustalenia instytucji wyższego rzędu – dwie gminy z obszaru LSR (Dąbrowa i Janowiec Wielkopolski) zostały uznane za zagrożone trwałą marginalizacją. Ponadto, wśród obszarów negatywnej sytuacji społeczno-gospodarczej identyfikowanych na poziomie regionalnym³ wskazano:

- gminę Barcin w zakresie niskiego poziomu przedsiębiorczości,
- gminę Janowiec Wielkopolski w zakresie niskiego poziomu rozwoju społecznego,
- gminę Dąbrowa i gminę Rogowo w zakresie niskiego poziomu przedsiębiorczości i niskiego poziomu rozwoju społecznego.

Wszystkie wymienione powyżej gminy wymagają także podjęcia dodatkowych działań w związku z ponadprzeciętnym natężeniem starzenia się społeczeństwa do 2030 r.

W proces rozwoju powiatu i ograniczania skali negatywnych trendów muszą włączyć się wszyscy mieszkańcy – samorządy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i pojedynczy obywatele. Mimo rozbieżnych interesów, zawsze do tej pory udawało się **znaleźć porozumienie** między nimi na forum LGD. Także środki LGD, aby przyniosły oczekiwane rezultaty, muszą wspierać każdy z sektorów – publiczny, gospodarczy i społeczny.

---

³ Strategia Przyspieszenia 2030+.

Rozdział 3. Partycypacyjny charakter LSR:

Partycypacyjny charakter LSR należy rozumieć jako szereg działań/metod, którymi posługuje się LGD zarówno na etapie tworzenia, jak i później wdrażania LSR. Informacje o kształcie nowej perspektywy finansowej i pracach nad nową LSR były **przekazywane mieszkańcom na bieżąco od 2022 r.** Był to stały punkt posiedzeń Zarządu, ostatnich warsztatów refleksyjnych i jeden z obszarów ewaluacji zewnętrznej, przeprowadzonej w 2022 r. W miarę pojawiania się założeń PS WPR i programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza (FEEdKP), pracownicy Biura i Zarząd LGD przekazywali nowe informacje kluczowym interesariuszom – członkom LGD, dotychczasowym wnioskodawcom i beneficjentom, ale także osobom, które dopiero nawiązywały kontakt z LGD.

Podczas prac **Zespołu Roboczego** przedyskutowano i uzgodniono także sposób komunikowania się z lokalną społecznością, w tym informowania o kolejnych etapach prac nad LSR. Ustalono, że ze względu na wykluczenie cyfrowe części mieszkańców, oprócz narzędzi internetowych możliwie szeroko będą prowadzone konsultacje bezpośrednie. Uzasadnieniem dla tej formy poznania opinii mieszkańców jest fakt, że pozwalają one na pogłębioną (w stosunku do cyfrowych ankiet bądź sondaży) analizę problemu. Spotkania powinny być organizowane w terminach i miejscach dogodnych dla zapraszanych, co może pozytywnie wpłynąć na ich liczbę, a przez to na jakość strategii, a potem na pełniejszy udział w jej realizacji. Członkowie Zespołu zobowiązali się też do osobistej promocji informacji o pracach nad strategią w swoich środowiskach. Większość zaproponowanych przez Zespół sposobów informowania mieszkańców o pracach nad LSR została zrealizowana.

Na stronie internetowej LGD umieszczone zostały wszystkie kluczowe dokumenty i wytyczne związane z nową perspektywą finansową oraz informacje o prowadzonych **konsultacjach społecznych**. Dodatkowe informacje przekazywano też drogą mailową do gmin, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i mieszkańców. Wnioski i opinie mieszkańców były gromadzone przy okazji różnych spotkań i wydarzeń lokalnych przez ponad rok. Swoje pomysły można też było zgłaszać do Biura LGD.

LSR została wypracowana przy aktywnym zaangażowaniu i udziale lokalnej społeczności **na każdym kluczowym etapie jej tworzenia**, począwszy od diagnozy obszaru, poprzez wyznaczenie celów, przedsięwzięć i wskaźników, planu działania, a skończywszy na planie komunikacji. Każde ze spotkań i wywiadów kończyło się informacją o trybie prac nad kolejnymi częściami strategii oraz zaproszeniem uczestników do licznego i aktywnego udziału w tych działaniach. Podczas spotkań udało się wytworzyć przyjazną atmosferę sprzyjającą otwartej i szczerzej wymianie informacji. Do opracowania LSR wykorzystano dane zebrane za pomocą następujących metod partycypacyjnych:

1. **Konsultacje za pośrednictwem strony internetowej** na potrzeby przygotowania LSR. Tutaj na bieżąco przez cały okres tworzenia strategii zamieszczano informacje dotyczące postępów w tworzeniu LSR oraz realizowanych metod partycypacyjnych z lokalną społecznością. Zamieszczono ankietę, która mogła być wypełniana on-line. Na stronie zaproszono mieszkańców do zgłaszania swoich pomysłów/ inicjatyw oraz opiniowania dotychczasowych prac.
2. **Spotkania konsultacyjne** połączone z wywiadami zogniskowanymi (fokusami) – odbyło się 14 spotkań. Wśród uczestników byli przedstawiciele sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego. Na spotkaniach konsultowano diagnozę obszaru oraz cele i wskaźniki. Zgłoszono także propozycje do planu komunikacji i zasad monitoringu. Łącznie na spotkaniach przekazano 50 uwag, spośród których większość została uwzględniona. Odrzucono jedynie propozycje, które były niezgodne z zakresem PS WPR i/lub EFS+. Wyniki analiz przeprowadzonych podczas spotkań zostały wykorzystane w diagnozie obszaru oraz celach i wskaźnikach
3. **Badania ankietowe** mieszkańców obszaru - od sierpnia 2022r. przeprowadzono badanie mieszkańców obszaru LGD. Do udziału w badaniu zaproszeni zostali wszyscy mieszkańcy, reprezentujący różne sektory i grupy interesu. Podstawowym celem badania była diagnoza i analiza postaw i opinii mieszkańców w tematach kluczowych dla prawidłowej konstrukcji nowej

lokalnej strategii rozwoju. Ankiety były dystrybuowane on-line przez: stronę internetową i facebook. Główne wnioski z badania to:

- Konieczność wsparcia zielonych inwestycji i odnawialnych źródeł energii,
- Potrzeba rozbudowy infrastruktury publicznej w sposób przyjazny lub neutralny dla środowiska naturalnego,
- Konieczność wsparcia terenów zielonych,
- Pomoc dla branży turystycznej i sektora usług, które ucierpiały w pandemii,
- Niewystarczająca infrastruktura turystyczna i rekreacyjna,
- Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego na obszarze LSR,
- Potrzeby w zakresie aktywizacji i integracji mieszkańców, przede wszystkim osób młodych i seniorów,
- Rozwój współpracy międzysektorowej między partnerami z obszaru LSR.

4. **Zespół roboczy** – składający się z członków Zarządu, pracowników Biura, przedstawicieli każdej z gmin z obszaru LGD oraz przedstawiciel Starostwa Powiatowego w Żninie pracował w sposób ciągły. Zespół roboczy opracowywał zagadnienia związane z określeniem w strategii: charakterystyki obszaru, partycypacyjności w LSR, diagnozy obszaru, celów i wskaźników, sposobu wyboru i oceny operacji oraz sposobu ustanawiania kryteriów wyboru, planu działania, planu komunikacji oraz monitoringu i ewaluacji.
5. **Wywiady indywidualne** - prowadzone przez pracowników Biura i członków Zarządu z mieszkańcami i reprezentantami lokalnych instytucji, firm i organizacji, wykonywane przy okazji innych zadań. Temat oczekiwań odnośnie nowej LSR oraz obszarów, na których powinna się ona koncentrować, był wielokrotnie poruszany w indywidualnych rozmowach przedstawicieli LGD i mieszkańców. Dzięki takim wywiadam udało się pogłębić rozeznanie co do potrzeb osób młodych i seniorów oraz zapotrzebowania na interwencje z zakresu EFS+ na obszarze LSR.
6. **Punkt konsultacyjny w Biurze LGD** – przez cały okres przygotowywania strategii mieszkańcy obszaru LGD mieli możliwość pozyskania informacji bądź zgłoszenia uwag Lokalnej Strategii Rozwoju. W trakcie spotkań omawiano diagnozę obszaru oraz cele i wskaźniki. Pracownicy Biura przyjmowali również propozycje do planu komunikacji i zasad monitoringu.
7. **Konsultacje społeczne projektu LSR** – od 10 maja 2023r. konsultacjom poddano projekt Lokalnej Strategii Rozwoju. Projekt został rozesłany drogą e-mail do Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej oraz zwykłych członków LGD. Na stronie internetowej oraz na facebooku zamieszczono informację o możliwości konsultacji dokumentu w Biurze LGD. Konsultacje stacjonarne w Biurze były możliwe codziennie w godzinach pracy Biura w okresie od 11.05.2023r. do 25.05.2023r. Konsultacjom podlegał cały dokument ze szczególnym ukierunkowaniem na cele, budżet i wskaźniki LSR, a także kanały komunikacji pomiędzy LGD i mieszkańcami obszaru.

W programie spotkań uwzględniano prezentację trybu prac nad strategią, w tym metod partycypacyjnych wykorzystanych w sporządzeniu diagnozy oraz wyznaczeniu obszarów planowanych działań. Uzasadniono wybór i opisano też metodę wyliczenia wartości liczbowych wskaźników, a także sposób konstruowania harmonogramu i podział środków pomiędzy poszczególne przedsięwzięcia. **Najważniejszą częścią była dyskusja** z uczestnikami i odpowiedzi na pytania. Zgłoszone uwagi zostały zapisane i umieszczone w notatce ze spotkania. Zaprezentowano i omówiono dokładnie sposób zgłaszania uwag za pomocą formularza. Przedyskutowano i poprzez krótką sondę zbadano sposoby efektywnej komunikacji LGD z mieszkańcami oraz preferowane formy wzmacniania zaangażowania mieszkańców, czyli działań aktywizująco-integrujących. Na zakończenie spotkania zaapelowano o dalsze śledzenie poczynań stowarzyszenia, a także udział w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju.

Spotkanie konsultacyjne w siedzibie LGD

Łącznie zorganizowano **16 spotkań** poświęconych wyłącznie nowej LSR, w których wzięły łącznie udział **207 osoby**. Zebrano też blisko **200 ankiet**. [Poszczególne spotkania przeprowadzono:](#)

	Nazwa Gminy	Miejscowość / Miejsce spotkania (adres)	Termin spotkania wraz z godzinami spotkania	Liczba osób na spotkaniu
1.	Gąsawa	Gąsawa, Gminny Ośrodek Kultury,	23.08.2022,	17
2.	Rogowo	Rogowo, Gminny Dom Kultury,	30.08.2022,	10
3.	Żnin	Żnin, LGD Pałuki - Wspólna Sprawa,	06.09.2022,	14
4.	Barcin	Barcin, Miejski Dom Kultury w Barcinie,	07.09.2022,	7
5.	Janowiec Wlkp.	Janowiec Wlkp., Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury,	13.09.2022,	7
6.	Łabiszyn	Łabiszyn, Łabiszyński Dom Kultury,	20.09.2022,	2
7.	Rogowo	Rogowo, Gminny Dom Kultury,	27.09.2022,	21
8.	Gąsawa	Gąsawa, Gminny Ośrodek Kultury,	04.10.2022,	2

9.	Łabiszyn	Łabiszyn, Łabiszyński Dom Kultury,	11.10.2022,	1
10.	Barcin	Barcin, Miejski Dom Kultury w Barcinie,	18.10.2022,	7
11.	Żnin	Żnin, LGD Pałuki - Wspólna Sprawa,	25.10.2022,	4
12.	Janowiec Wlkp.	Janowiec Wlkp., Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury,	08.11.2022,	5
13.	Żnin	LGD Pałuki-Wspólna Sprawa,	15.11.2022,	12
14.	Dąbrowa	Dąbrowa, Urząd Gminy Dąbrowa,	17.04.2023,	27
15.	Dąbrowa	Dąbrowa, Urząd Gminy Dąbrowa,	08.05.2023,	35
16.	Żnin	Żnin, LGD Pałuki-Wspólna Sprawa,	10.05.2023,	36

W proces tworzenia LSR włączyły się podmioty publiczne (powiat, gminy, instytucje kultury, szkoły, ośrodki pomocy społecznej), przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe (w tym OSP, KGW, kluby i zespoły sportowe) i sami mieszkańcy. Dzięki temu udało nam się zebrać **opinie reprezentatywne dla całej społeczności**, stanowiące kompromis pomiędzy oczekiwaniami mieszkańców a możliwościami nowej LSR.

Jak wykazano we wcześniejszych zapisach LSR, zarówno skład Zespołu Roboczego oraz miejsca, tematy i rodzaje grup interesariuszy uczestniczących w konsultacjach, a także otwarty charakter spotkań i narzędzi analitycznych dowodzą, że nie tylko w założeniach, ale i w praktyce **LGD na wszystkich etapach przygotowania LSR przestrzegała zasady równości szans i niedyskryminacji** ze względu na płeć, rasę, orientację seksualną, światopogląd bądź religię, a także zasadę zrównoważonego rozwoju. Podobnie zamierza czynić w trakcie wdrażania, monitoringu i ewaluacji LSR w okresie programowania 2021-2027. W taki sam sposób lokalna grupa działania odnosi się do zasady zrównoważonego rozwoju, co w szczególności opisane jest w kolejnych rozdziałach strategii.

Wszystkie wykorzystane metody konsultacji ze społecznością lokalną na każdym etapie tworzenia LSR były **adekwatne** do potrzeb społeczności i wynikały z wieloletniego doświadczenia LGD w komunikowaniu się mieszkańcami. Materiał był prezentowany możliwie zrozumiale i w sposób przystępny, co pozwoliło mieszkańcom przekazać dużo informacji zwrotnych. Podsumowując można stwierdzić, że uczestnicy i uczestniczki procesu przygotowania LSR znają i rozumieją jego cele, ponieważ poprzez różne zaproponowane przez LGD narzędzia współuczestniczyli w całym procesie planowania oddolnego rozwoju obszaru od etapu przygotowania diagnozy, aż po konsultacje końcowego dokumentu, zawierającego proponowane przedsięwzięcia, wartości liczbowe wskaźników oraz budżet.

Wszystkie uwagi i propozycje zgromadzone w procesie konsultacji społecznych zostały przeanalizowane przez zespół roboczy. Możliwość wprowadzenia zmiany była oceniana pod kątem zgodności z obowiązującymi przepisami i wytycznymi dla LSR oraz spójności wewnętrznej LSR. Odmowa wprowadzenia korekty wynikała najczęściej z faktu istnienia odpowiedniego zapisu w prezentowanych

projektach, niezgodności z zasadami programowymi albo brakiem wystarczających środków w budżecie LSR.

Kluczowe wnioski z konsultacji społecznych, wykorzystane w procesie tworzenia LSR:

- Należy wspierać projekty mające na celu zachowanie stanu środowiska naturalnego i przeciwdziałania lub adaptację do zmian klimatycznych (adresowane do każdego sektora),
- Konieczne jest dalsze wsparcie dla sektora gospodarczego – do tej pory konkursy LGD cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem,
- Niezbędny jest dalszy rozwój infrastruktury i usług turystyczno-rekreacyjnych,
- Mieszkańcy oczekują atrakcyjnych miejsc i aktywności składających się na lokalną ofertę spędzania czasu wolnego,
- Poziom aktywności społecznej niektórych grup jest niewystarczający – trzeba szerzej włączać ich w działania lokalne,
- Szczególne wsparcie powinno być kierowane do osób młodych, seniorów, kobiet, osób poszukujących pracy i osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

Wysoki poziom zaangażowania mieszkańców w tworzenie LSR pozwala oczekiwać, że również na etapie jej wdrażania aktywność społeczności lokalnej będzie duża. LGD zamierza **podtrzymywać zainteresowanie mieszkańców** systematycznie informując o każdym etapie wdrażania LSR, biorąc pod uwagę poszczególne grupy docelowe:

1. **Strona internetowa:** utrzymanie i aktualizowanie strony internetowej oraz profilu na portalu społecznościowym. Poza zamieszczaniem postów i artykułów z aktualnymi informacjami będziemy robić to w sposób innowacyjny, np. poprzez organizację konkursów, głosowań, eventów organizowanych on-line (z nagrodami), które poprzez formę rozrywkową pomogą nam przekazać informacje dotyczące działania LGD i wdrażania LSR. Są to metody szczególnie preferowane przez ludzi młodych, jednakże wśród seniorów, członków OSP, KGW, sołtysów, czy członków rad sołeckich także są powszechnie stosowane.
2. **Baza danych teleadresowych:** członków LGD, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, sołtysów i rad sołeckich, przedstawicieli JST, instytucji kultury, instytucji działających na rzecz osób w trudnej sytuacji, zawierające adresy mailowe i numery telefonów, do których będą docierały aktualne informacje wysyłane przez pracowników biura LGD. Ten kanał komunikacji jest szczególnie preferowany przez pracowników JST, przedsiębiorców, członków organizacji pozarządowych, sołtysów i członków rad sołeckich, członków rad gmin.
3. **Spotkania informacyjne i konsultacyjne:** będą odbywały się szczególnie przed ogłoszeniem lub w trakcie trwania konkursów, mając na celu przybliżenie mieszkańcom zasad udzielania wsparcia. Na spotkanie każdorazowo zostaną zaproszeni przedstawiciele różnych sektorów i grup interesu. Taka forma komunikacji jest preferowana szczególnie przez seniorów, przedstawicieli JST, instytucji kultury, instytucji działających na rzecz osób w trudnej sytuacji społecznej, przedstawicieli organizacji pozarządowych. Spotkania będą mogły być transmitowane poprzez stronę na portalu społecznościowym lub poprzez np. internetowe komunikatory video. Do seniorów (osób po 60 roku życia) chcemy dotrzeć również poprzez udział w spotkaniach uniwersytetów trzeciego wieku i innych stowarzyszeń skupiających seniorów (np. w formie wykładu dotyczącego możliwości realizowania projektów dla seniorów w ramach wdrażania LSR). Do ludzi młodych (do 25 roku życia) dotrzemy również w sposób bezpośredni dzięki współpracy z lokalnymi szkołami np. uczestnicząc w lekcjach wychowawczych czy szkolnych wydarzeniach.
4. **Stoiska informacyjne na lokalnych wydarzeniach:** stanowią bardzo efektywny sposób przekazywania informacji, ponieważ w jednym czasie, w jednym miejscu gromadzi się duża

liczba mieszkańców obszaru, reprezentująca różne sektory i grupy interesu. W miarę możliwości wydatkowania środków w ramach Zarządzania LSR, LGD zorganizuje wydarzenia dla społeczności lokalnej, zgodne z zdefiniowanymi potrzebami i grupami docelowymi (np. festyn, spływ kajakowy, rajd nordic walking, rajd rowerowy). Taka forma komunikowania jest szczególnie preferowana przez organizacje pozarządowe np. KGW, OSP, kluby sportowe, które mogą prezentować swoją działalność na tego typu wydarzeniach. Wydarzenia będą mogły być transmitowane poprzez stronę na portalu społecznościowym lub np. internetowe komunikaty video.

5. **Badania ankietowe** mieszkańców obszaru: podczas spotkań informacyjnych, konsultacyjnych, wydarzeń lokalnych i wszelkich innych wydarzeniach organizowanych przez LGD, uczestnicy mogą zostać poproszeni o wypełnienie ankiety na potrzeby monitoringu i ewaluacji. Będzie to narzędzie, dzięki któremu uzyskamy informacje o prawidłowości działań LGD i ewentualnych obszarach, które wymagają poprawy.
6. **Warsztaty i szkolenia praktyczne:** efektywna komunikacja nie może sprowadzać się tylko i wyłącznie do przekazywania informacji. Osoby zainteresowane działaniem w partnerstwie z LGD oraz chcące skorzystać ze wsparcia LGD będą mogły na warsztatach/szkoleniach podzielić się swoją wiedzą, doświadczeniem, celami, zadaniami, zasobami, ale również będą miały możliwość uświadomienia sobie wspólnej odpowiedzialności za realizację Lokalnej Strategii Rozwoju. LGD natomiast będzie miało możliwość wykorzystać informacje od uczestników w celu bardziej efektywnego sposobu komunikowania założeń i wdrażania LSR.
7. **Komunikaty prasowe/promocyjne:** stworzymy stałą bazę lokalnej prasy, rozgłośni radiowych, telewizji, telewizji internetowej, również gmin, powiatu, sołectw, instytucji zajmujących się pomocą osobom w trudnej sytuacji, instytucji zajmujących się rynkiem pracy, do których będą wysyłane krótkie informacje o bieżących działaniach zrealizowanych i planowanych do zrealizowania z prośbą o ich bezpłatną publikację.

Szczegółowy opis planowanych działań zawiera Plan komunikacji. W przypadku **braku skuteczności** powyższych metod będą stosowane inne, które będą mogły pomóc w realizacji Planu komunikacji np. płatne ogłoszenia w lokalnej prasie, spoty reklamowe.

Bardzo ważną rolę w realizacji LSR będą odgrywać partnerzy, którymi głównie będą organizacje pozarządowe oraz gminy. **Współpraca i partnerskie relacje** między poszczególnymi członkami LGD są kluczowe dla osiągnięcia celów LSR.

Zarówno na etapie tworzenia, jak i realizacji LSR uwzględniono **zasady horyzontalne** określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060 – prawa podstawowe, równość, niedyskryminację i poszanowanie środowiska naturalnego.

Rozdział 4. Analiza potrzeb i potencjału LSR:

Obszar LSR położony jest w południowo-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Kluczowym ośrodkiem miejskim w skali obszaru jest miasto **Żnin** (siedziba władz Powiatu Żnińskiego), w którym mieszka 13 tys. osób, czyli 17% całej ludności obszaru LSR. Obszar LSR składa się z 7 gmin, spośród których cztery mają status gmin miejsko-wiejskich, a trzy – wiejskich⁴.

Północna część obszaru LSR znajduje się w **strefie oddziaływania Bydgoszczy** (gminy Barcin, Łabiszyn i Żnin zostały włączone od 2023 r. do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Bydgoszczy). Mieszkańcy południowego fragmentu obszaru LGD korzystają zaś często z oferty dużych miast położonych w województwie wielkopolskim – **Gniezna i Poznania**.

Obszar LSR wyróżnia **wyjątkowy w skali województwa krajobraz** – pagórkowaty, poprzecinany licznymi ciekami wodnymi i rzekami, pełen jezior i lasów. Sprawia to, że ma on ogromny **potencjał do rozwoju turystyki aktywnej** (wodnej, rowerowej, konnej itp.). Goście odwiedzający ten teren cenią sobie przede wszystkim jego walory środowiskowe – czyste powietrze, ciszę, spokój, brak uciążliwego przemysłu.

Miłośnicy kontaktu z przyrodą znajdą tu jedne z **najcenniejszych obszarów chronionych**. Na obszarze LSR zlokalizowane są m.in.:

- 4 rezerваты przyrody („Mięcierzyn” – gm. Rogowo, „Źródła Gąsawki” – gm. Gąsawa, „Ostrów koło Pszczółczyna” – gm. Łabiszyn, „Mierucinek” – gm. Dąbrowa),
- 2 Obszary Chronionego Krajobrazu („Jezior Żnińskich” – gm. Barcin, gm. Dąbrowa, gm. Gąsawa, gm. Żnin oraz „Jezior Rogowskich” – gm. Rogowo, gm. Janowiec Wielkopolski, gm. Żnin),
- 2 obszary Natura 2000 – obszary siedliskowe („Równina Szubińsko-Łabiszyńska” – gm. Łabiszyn, „Ostoja Barcińsko-Gąsawska” – gm. Barcin, gm. Gąsawa, gm. Rogowo, gm. Żnin).

Na terenie każdej z gmin występują różne formy ochrony przyrody (obszar chronionego krajobrazu, obszar Natura 2000 lub rezerwat przyrody). Wyznaczono tu wiele szlaków i ścieżek, ale wciąż wymagają one modernizacji i rozbudowy tak, żeby stworzyć spójną sieć w skali całego powiatu. Dodatkowo, od lat trwają prace nad powołaniem Pałuckiego Parku Krajobrazowego, który miałby objąć część obszaru LSR.

Tabela 2. Formy ochrony przyrody na obszarze LSR:

Gmina	Obszar Chronionego Krajobrazu	Obszar siedliskowy Natura 2000	Rezerwat przyrody
Dąbrowa	X		X
Barcin	X	X	
Gąsawa	X	X	X
Janowiec Wielkopolski	X		
Łabiszyn		X	X
Rogowo	X	X	X
Żnin	X		
Obszar LSR	X	X	X

Źródło danych: geoserwis GDOŚ.

⁴ Gmina wiejska Gąsawa wystąpiła w 2023 r. o nadanie miejscowości Gąsawa statusu miasta. W przypadku zaakceptowania zmiany przez MSWiA – gmina może zmienić swój status na miejsko-wiejski już od 2024 r. Konsultacje społeczne, dotyczące przywrócenia historycznego statusu miejskiego, rozpoczęto też w odniesieniu do miejscowości Rogowo. Do czasu opracowania LSR nie zapadły jednak żadne decyzje w tej sprawie.

Zachowanie wysokich walorów środowiska naturalnego jest jedną z najważniejszych potrzeb obszaru LSR. Bez szerokiego zaangażowania mieszkańców, reprezentujących różne sektory i interesy, nie da się przeciwdziałać zjawiskom takim, jak wieloletnia susza w rolnictwie czy wichura (np. z 2017 r.). W toku konsultacji z mieszkańcami wielokrotnie zgłaszano, że czasami większą świadomością ekologiczną wykazują poszczególni obywatele (np. montując panele słoneczne), niż władze publiczne albo przedsiębiorcy, którzy nadal używają największych „kopciuchów” w okolicy (np. w szkołach, warsztatach, halach produkcyjnych). Podjęcie pilnych działań na rzecz wymiany przestarzałych źródeł ciepła jest także niezbędne w kontekście **uchwały antysmogowej**, która zakazuje używania nieefektywnych pieców na terenie całego województwa kujawsko-pomorskiego.

Jakiegokolwiek zagrożenia środowiskowe mogą też negatywnie odbić się na lokalnym potencjale turystyczno-rekreacyjnym. Tutejsza **branża turystyczna** w dużej mierze obsługuje wędkarzy, kajakarzy, rowerzystów i osoby spędzające czas wolny nad okolicznymi jeziorami. Wystąpienie katastrofy naturalnej (powodzi, skażenia rzek, kolejnego huraganu) mogłoby całkowicie zrujnować ich działalność. Tutejsi przedsiębiorcy wciąż odbudowują bowiem skalę swojej działalności po latach pandemicznych ograniczeń.

Pałuki oferują swoim gościom nie tylko atrakcyjny krajobraz i przyrodę, ale też kontakt z **bogatym dziedzictwem historyczno-kulturowym**. Najbardziej rozpoznawalną atrakcją turystyczną obszaru LSR jest **Muzeum Archeologiczne w Biskupinie**, które prawie każdy Polak odwiedził w czasach szkolnych. Jest to **jeden z nielicznych Pomników Historii** – miejsc, które w sposób szczególny i unikatowy dokumentują historię Polski. Na obszarze LSR występują też inne zabytki archeologiczne (dawne osady, grodziska i miejsca pochówku), ale brakuje środków, aby w atrakcyjny sposób zaprezentować je zwiedzającym.

Przez obszar LSR przebiega też jeden z najważniejszych szlaków tematycznych w Polsce – **Szlak Piastowski**, który łączy różne miejsca związane z początkami państwa polskiego. Wśród atrakcji ujętych na szlaku znalazły się:

- Biskupin,
- średniowieczne zabytki Żnina,
- ruiny zamku w Wenecji,
- pomnik Leszka Białego w Marcinkowie Górnym,
- obelisk upamiętniający Leszka Białego w Gąsawie.

W najbliższych latach rozwój obszaru LSR może silniej zależeć od drugiego rozpoznawalnego szlaku, który przebiega przez ten teren – **Szlaku Bursztynowego** (historycznego szlaku handlowego, który łączył Petersburg z Wenecją). Obecnie na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wyznaczone są przebiegi międzynarodowych **tras rowerowych EuroVelo**. Jedną z nich (EV-9) ma prowadzić wzdłuż Szlaku Bursztynowego, z Gdańska przez Bydgoszcz, Poznań, Wrocław w kierunku Brna/Wiednia i przecinać obszar LSR z północy na południe.

Równocześnie trwa wytyczanie drugiej trasy EV-2 (Szlak Stolic), która ma połączyć Warszawę, Poznań i Berlin. Obecne plany przewidują, że także trasa EV-2 zostanie poprowadzona przez obszar LSR, może tu też powstać specjalny łącznik między oboma trasami.

Grafika 2. Schematyczny przebieg tras EuroVelo w województwie kujawsko-pomorskim:

Źródło: „Koncepcja przebiegu tras rowerowych EuroVelo 2 i EuroVelo 9 na terenie województwa kujawsko-pomorskiego”.

Obszar LSR **zyskuje w ostatnich latach na atrakcyjności turystycznej**. W okresie realizacji poprzedniej LSR zwiększyła się liczba obiektów i oferowanych miejsc noclegowych, szczególnie tych najmniejszych (które umykają danym w BDL GUS). Jednak nawet w tych statystykach widać, że dotychczasowe działania na rzecz ożywienia turystycznego obszaru zaczynają przynosić efekty.

Od 2016 r. wzrosła liczba miejsc noclegowych, w tym całorocznych, liczba turystów korzystających z noclegów i liczba udzielonych noclegów. Dla całej branży **krytyczny był jednak rok 2019 i 2020**, kiedy ze względu na pandemię turystyka w całym kraju właściwie zamarła. Rok 2022 pokazuje, że w branży następuje pewne odbicie, głównie w ilości obsłużonych gości. Wpływ na to może mieć uruchomienie dużego obiektu hotelowego – Cukrowni Żnin w 2020 r.

Tabela 3. Turystyka na obszarze powiatu znińskiego w latach 2016-2021.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
liczba obiektów ogółem	20	23	23	21	20	21	20
miejsca noclegowe na 1000 ludności	27,44	31,33	32,32	26,48	30,45	41,29	35,58
miejsca noclegowe całoroczne na 1000 ludności	11,54	15,55	16,22	13,46	12,67	22,98	19,69
udzielone noclegi na 1000 ludności	1738,94	2078,48	1827,33	1948,24	1219,63	2037,69	3214,61
turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności	624,72	934,18	866,45	809,42	403,62	789,28	1457,57

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Istotnym wyróżnikiem obszaru LSR jest także duża dbałość o **dziedzictwo kulturowe** – tradycje, obrzędy, zwyczaje, lokalne legendy czy obiekty związane z ważnymi wydarzeniami historycznymi. Mieszkańcy chcą kultywować zwyczaje swoich przodków, ale często brakuje osób i sprzętów/wyposażenia niezbędnego do odtworzenia np. pracy kowala albo wiedzy z zakresu medycznego wykorzystania ziół. Jeśli w najbliższym czasie nie podejmie się działań na rzecz zachowania i odtworzenia takich małych elementów lokalnego folkloru, to przepadną na zawsze – bo umrą ostatnie osoby, które je pamiętały, zanim wiedzę przyswoi ktoś z młodego pokolenia.

LGD chce w dalszym ciągu wspierać działania skierowane na zachowanie i promowanie elementów folkloru pałuckiego: gwary pałuckiej, haftu pałuckiego, tradycyjnych strojów, muzyki ludowej, rękodzieła, sztuki ludowej, ale także przybliżać mieszkańcom i turystom ważne fakty i postacie z historii tego regionu. Szczególnej troski wymagają też liczne **zabytki** położone na obszarze LSR – znajdują się tu między innymi parki, dwory, pałace, kościoły, ale także wąskotorówka, wiatraki holenderskie czy ruiny zamku. Niewielkie środki finansowe dostępne z poziomu LGD pozwalają jednak jedynie na wsparcie działań informacyjno-promocyjnych w tym zakresie.

Ochrona cennych walorów kulturowych i przyrodniczych obszaru musi obejmować zarówno wymiar materialny, jak i edukacyjny. Istotnym jest, aby mieszkańcy i goście odwiedzający ten rejon zrozumieli i docenili **bogactwo tutejszych zasobów**. Nie da się tego osiągnąć bez odpowiednio atrakcyjnych informacji i kanałów przekazu.

Aby możliwy był dalszy rozwój turystyczny, **konieczne jest ciągle podnoszenie jakości lokalnych usług**. Tym bardziej, że obszar LGD otacza bardzo silna konkurencja. Turyści poruszający się po tym regionie są przyzwyczajeni do pewnego standardu usług noclegowych i gastronomicznych, oferty atrakcji towarzyszących, czy możliwości przemieszczania się transportem publicznym albo rowerem. Niestety, konieczne są dalsze duże nakłady finansowe, aby **zniwelować różnice pomiędzy standardem usług turystycznych** na obszarze LSR i terenów sąsiednich.

Standard lokalnych usług społecznych, edukacyjnych, rekreacyjnych wpływa też na **ocenę atrakcyjności tego obszaru w oczach stałych mieszkańców**, a nie tylko przyjezdnych gości. Ograniczona oferta spędzania czasu wolnego, trudności w dostępie do edukacji na wyższych poziomach czy niskie wynagrodzenia na lokalnym rynku pracy, sprzyjają podejmowaniu decyzji o przeprowadzce.

Tabela 4. Ludność obszaru LSR w latach 2016-2021.

Ludność obszaru LSR [osoby]	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem	75 166	75 138	75 036	74 790	73 064	72 755
w wieku przedprodukcyjnym	14 118	14 091	14 047	13 961	14 143	14 050
w wieku produkcyjnym	46 915	46 383	45 925	45 282	42 971	42 579
w wieku poprodukcyjnym	14 133	14 664	15 064	15 547	15 950	16 126
razem wiek nieprodukcyjny [osoby]	28 251	28 755	29 111	29 508	30 093	30 176
udział osób w wieku nieprodukcyjnym w ludności ogółem [%]	37,58	38,27	38,80	39,45	41,19	41,48

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Podstawową miarą poziomu zadowolenia mieszkańców jest ich liczba – jeśli jakiś obszar jest oceniany jako atrakcyjny, to napływają tam nowe osoby. W przeciwnej sytuacji widzimy spadki liczby mieszkańców, wynikające z dużej liczby osób wyprowadzających się. Niestety na przestrzeni ostatnich lat **systematycznie malała liczba mieszkańców** obszaru LSR. Wyraźny trend spadkowy pokazuje, że konieczne jest skierowanie specjalnego wsparcia, które poprawi standard lokalnych usług i podniesie jakość życia. W przeciwnym wypadku, dotychczasowi mieszkańcy wciąż będą się przenosić w inne miejsca, a wraz z ich odpływem, będzie postępować dalsza marginalizacja obszaru LGD.

Depopulacja prowadzi do **zmniejszania się potencjału demograficznego, ale także gospodarczego i ograniczenia wpływów budżetowych lokalnych samorządów**. Utrudnia to znacznie prowadzenie jakiegokolwiek polityki rozwojowej – coraz trudniej jest pokryć bieżące koszty, a tym bardziej - inwestować poważne środki finansowe w modernizację czy rozbudowę firmy albo placówki kulturalnej. Skoro grono klientów/odbiorców będzie w kolejnych latach tylko maleć.

Wraz z ubytkiem mieszkańców pogarsza się też ich struktura demograficzna. **Obszar LSR silnie dotknięty jest problemem starzenia się społeczeństwa** – z każdym rokiem rośnie procentowy udział seniorów, a osób młodych – maleje. Prognozuje się, że aż w 4 gminach będących członkami LGD proces ten będzie szczególnie dynamiczny w najbliższych latach (gm. Dąbrowa, gm. Janowiec Wielkopolski, gm. Barcin i gm. Rogowo).

Problem ten został już dawno dostrzeżony, a na terenie LGD podjęte **zostały liczne działania na rzecz poprawy jakości życia osób starszych** i aktywizacji środowisk seniorskich. Funkcjonują tu specjalistyczne placówki m.in. Domy Pomocy Społecznej, Leśny Dom Seniora. Na obszarze LSR działają również organizacje, które w swoich działaniach przewidują opiekę nad osobami starszymi, które wymagają pomocy).

W każdej gminie działają **grupy/koła senioralne**, wspierane przez poszczególne gminy. Oferują one swoim członkom możliwości spędzania wspólnie czasu wolnego. Z informacji własnych LGD oraz na podstawie danych statystycznych pozyskanych z jednostek samorządów terytorialnych, na terenie obszaru LSR funkcjonuje obecnie **11 klubów seniora, 5 Uniwersytetów Trzeciego Wieku (UTW) oraz 6 ośrodków kultury**, prowadzących działania na rzecz seniorów. Na terenie:

- gminy Barcin znajdują się obecnie 2 kluby seniora, 1 UTW oraz 1 ośrodek kultury,
- gminy Dąbrowa znajduje się obecnie 1 klub seniora,
- gminy Gąsawa znajdują się obecnie 2 kluby seniora, 1 UTW oraz 1 ośrodek kultury,
- gminy Janowiec Wielkopolski znajdują się obecnie 2 kluby seniora, 1 UTW oraz 1 ośrodek kultury,
- gminy Łabiszyn znajdują się obecnie 1 klub seniora oraz 1 ośrodek kultury,

- gminy Rogowo znajdują się obecnie 1 klub seniora, 1 UTW oraz 1 ośrodek kultury,
- gminy Żnin znajdują się obecnie 2 kluby seniora, 1 UTW oraz 1 ośrodek kultury.

Aktywność podejmowana przez ludzi starszych w czasie wolnym może oddziaływać na ich poczucie własnej wartości czy poczucie sensu życia. Stąd tak ważne jest celowe przygotowanie seniorów do konstruktywnego sposobu wykorzystywania wolnego czasu.

Dodatkowo, LGD przeprowadziła w 2019 r. nabór w ramach **projektu grantowego** ze środków EFS, skierowany przede wszystkim do seniorów. W ramach projektów organizowane były: spotkania z psychologiem/ terapeutą, w ramach których uczestnicy pracowali nad własnymi deficytami emocjonalnymi. Wsparcie psychologa pomagało seniorom w przezwyciężaniu swoich barier. Nie zabrakło również zajęć ruchowych, które poprawiły stan fizyczny osób starszych oraz spotkań integracyjnych poprawiających aktywność społeczną. Po zakończonych projektach i przeprowadzonych wizytach monitoringowych, można zauważyć, jak duże jest zapotrzebowanie na rozwój, aktywność fizyczną i społeczną seniorów z terenu powiatu żnińskiego. Łącznie w projektach wzięły udział aż **433 osoby** (w tym 323 kobiety).

Granty realizowane przez KGW w Lubostroniu i Stowarzyszenie Tacy Sami

Dzięki wieloletniej współpracy z lokalnymi seniorami LGD dobrze poznało potrzeby i oczekiwania tej grupy mieszkańców. Te doświadczenia oraz informacje uzyskane od mieszkańców w toku konsultacji społecznych pozwalają stwierdzić, że **seniorzy stanowią grupę, do której należy kierować szczególne wsparcie w ramach LSR**. Lokalne samorządy, organizacje pozarządowe i sami seniorzy aktywnie działają na rzecz poprawy sytuacji, ale potrzeby w tym zakresie są znacznie większe (w szczególności po okresie izolacji społecznej w pandemii).

Drugą **szczególnie ważną grupą odbiorców wsparcia będą też osoby młode** (do 25 roku życia), które stanowią krytyczny zasób obszaru LSR. Jeśli osoby planujące założyć rodzinę, a później ich dzieci, uznają Pałuki za miejsce warte zamieszkania i związania z nim swojej przyszłości, to możliwe byłoby ograniczenie problemu depopulacji i złagodzenie jej dotychczasowych negatywnych efektów. Inwestycje w osoby młode, dedykowaną im ofertę spędzania czasu wolnego – to jeden z najważniejszych priorytetów w opinii mieszkańców.

Z informacji własnych LGD oraz na podstawie danych statystycznych pozyskanych z jednostek samorządu terytorialnego i organizacji działających na obszarze LSR, na terenie powiatu żnińskiego oraz gminy Dąbrowa funkcjonuje łącznie **26 uczniowskich klubów sportowych oraz 30 klubów sportowych** działających przy 36 szkołach podstawowych na terenie obszaru. Prowadzone przez LGD obserwacje pozwalają stwierdzić, że czas wolny rozumiany jest głównie jako odpoczynek i czas bez obowiązków. Takie rozumienie czasu wolnego przez osoby młode przyczynia się do oglądania przez dzieci i młodzież telewizji oraz korzystania z komputera, Internetu oraz telefonów komórkowych często prowadząc do zjawiska zwanego „fonoholizmem”. W małych miejscowościach pojawia się również problem z dostępnością do szerszego zapoznania się z kulturą, dzieci i młodzież często pochodzą ze środowisk ubogich, niejednokrotnie zagrożonych wykluczeniem społecznym. Na terenie LSR, najrzadziej podejmowanymi formami spędzania czasu są wyjazdy do kina czy teatru, uczestnictwo w kołach zainteresowań oraz działalność społeczna. Przeprowadzone analizy wskazują również, że oferta spędzania wolnego czasu na obszarze LSR jest często niewystarczająca i nieatrakcyjna. **Na obszarze objętym LSR oferta zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży jest uboga; Występują problemy komunikacyjne, które nie pozwalają na udział w zajęciach odbywających się w pobliskich większych ośrodkach.**

Odpowiedzią na powyższe zagrożenia jest wdrożenie nowej Lokalnej Strategii Rozwoju.

W poprzedniej LSR, LGD P-WS zorganizowała **dwa nabory w ramach projektu grantowego, skierowane do osób młodych**. Pierwszy z nich, realizowany w roku 2018 objął wsparciem łącznie 142 osoby, a drugi (lata 2022-2023) – 132 osoby. W ramach poszczególnych zadań uczestnicy mieli możliwość uczestnictwa w klubach młodzieżowych. Realizacja tych projektów pokazała, że osoby młode oczekują przede wszystkim potrzebują oferty spędzania czasu wolnego, możliwości rozwijania zainteresowań ale też wyrównywania szans edukacyjnych.

Dzieci i młodzież szkolna korzystają z lokalnego systemu opieki i edukacji, starsza młodzież i studenci – muszą często **wyjechać poza teren LGD** w celu kontynuacji edukacji. W toku konsultacji społecznych wskazywano, że brakuje obiektów opieki nad najmłodszymi (żłobki, przedszkola). Poważną bolączką są także trudności w dojeździe gdziekolwiek z najmniejszych miejscowości (także do przedszkoli, szkół i uczelni) ze względu na brak albo nieliczne połączenia transportem publicznym.

Ofertę spędzania czasu wolnego wśród najmłodszej grupy mieszkańców zapewniają m.in. lokalne kluby sportowe, Ochotnicze Straże Pożarne, kółka zainteresowań/hobbystyczne, domy kultury i biblioteki, a także szkoły i świetlice wiejskie w ramach zajęć pozalekcyjnych. Podstawowym problemem, który łączy te wszystkie podmioty jest brak wystarczających środków na modernizację i doposażenie w nowoczesne sprzęty (np. IT) oraz uzyskanie środków na realizację atrakcyjnych zajęć.

Nakłady na uatrakcyjnienie zajęć dla dzieci i osób młodych pozwolą także **ponownie zachęcić tą grupę do wspólnych aktywności**, które nie mogły się odbywać w pandemii (wydarzenia, zawody, konkursy, przeglądy, rajdy, obozy itp.).

Problemy demograficzne – jako najtrudniejsze do złagodzenia czy przewyższenia – zajmują wiodące miejsce w hierarchii na obszarze LSR. Zgodnie z ustaleniami wszystkich lokalnych dokumentów strategicznych, kluczowym potencjałem obszaru jest za to **rozwój turystyki i rekreacji**. Obszar LSR posiada wyjątkowe zasoby krajobrazowe, przyrodnicze, kulturowe i historyczne, które należy w dalszym ciągu wykorzystywać do poprawy atrakcyjności lokalnej oferty spędzania czasu wolnego oraz warunków prowadzenia działalności rekreacyjnej i/lub turystycznej.

Aby wzmocnić dotychczasowe pozytywne efekty rozwoju turystycznego, **konieczna jest przede wszystkim kontynuacja działań poprawiających standard i dostępność infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej**. Możliwości finansowe lokalnych samorządów i przedsiębiorców są bowiem wyraźnie mniejsze niż zapotrzebowanie, a sytuacja w ostatnich latach ulega wyraźnemu pogorszeniu. Jedną z kluczowych przyczyn są zmiany w przepisach podatkowych oraz różne kryzysy gospodarcze ostatnich lat, które łącznie zmniejszyły środki na inwestycje zarówno publiczne, jak i prywatne.

W ostatnich latach **relatywnie zmalał chociażby wskaźnik dochodów podatkowych gmin** obszaru LSR (wskaźnik G, publikowany przez Ministerstwo Finansów), który najlepiej (choć z opóźnieniem) pokazuje zasobność lokalnych społeczności. W roku 2020 średni wskaźnik G na obszarze LSR był o 491,92 zł niższy niż w Polsce. W roku 2023 różnica ta wzrosła do 536,12 zł (o prawie 10% wartości wyjściowej). **Obszar LGD systematycznie ubożeje na tle kraju**, a średni wynik obszaru dodatkowo mocno zawiąza gmina Barcin. W 2023 r. wskaźnik G wyniesie tam 3 405,38 zł na każdego mieszkańca. To prawie trzykrotnie więcej niż w gminie Rogowo (1 258,97 zł) i ponad dwa razy więcej niż we wszystkich pozostałych gminach obszaru LSR⁵.

Tabela 5. Wskaźnik G dla poszczególnych gmin obszaru LSR na lata 2020-2023.

Gmina:	2020	2021	2022	2023
Dąbrowa	1 464,29	1 566,17	1 452,43	1 457,02
Barcin	2 427,58	2 614,60	2 876,03	3 405,38
Gąsawa	1 388,10	1 451,58	1 438,14	1 513,86
Janowiec Wielkopolski	1 245,31	1 343,70	1 307,25	1 340,41
Łabiszyn	1 136,78	1 251,08	1 299,49	1 356,11
Rogowo	1 163,44	1 272,84	1 233,59	1 258,97
Żnin	1 424,14	1 525,65	1 641,63	1 642,06
Średnia arytmetyczna LGD:	1 464,23	1 575,09	1 606,94	1 710,54
Średnia dla kraju (Gg):	1 956,15	2 098,22	2 122, 33	2 246,66
Różnica między średnią LGD a Gg	- 491,92	- 523,13	- 515,39	- 536,12

Źródło danych: Ministerstwo Finansów (za pośrednictwem domeny gov.pl).

Dochody podatkowe gmin określają nie tylko wysokość środków dostępnych na działalność i inwestycje sektora samorządowego. Pośrednio pokazują one także jaka jest sytuacja gospodarcza całego obszaru, w tym wyniki finansowe lokalnych przedsiębiorców. Widać wyraźnie, że **sytuacja większości obszaru LSR jest także w tym przypadku skrajnie niekorzystna**.

W dużym uproszczeniu można przyjąć, że aby na obszarze LSR sytuacja zrównała się ze średnią dla kraju, do lokalnych instytucji, podmiotów i firm trzeba by skierować o połowę większe środki niż do tej pory. Bez wyraźnego impulsu rozwojowego **całemu obszarowi LGD grozi dalsza marginalizacja demograficzna, społeczna i gospodarcza**.

Dlatego też LGD zamierza skierować większość dostępnych środków w ramach PS WPR na **wyrównywanie szans rozwojowych poprzez wzmocnienie atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej**

⁵ W gminie Barcin działają duże firmy, płacące wysokie podatki: (Lafarge, MAPEI, CRH).

tego regionu. Pomoc ze środków LGD będzie kierowana do osób planujących podjęcie działalności gospodarczej i istniejących firm oraz podmiotów publicznych i niepublicznych, które chcą inwestować w ofertę i infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną.

Co ważne, wspierane tu przez LGD przedsięwzięcia będą musiały uwzględniać **zasady poszanowania środowiska naturalnego** tak, aby wesprzeć ochronę lokalnych zasobów przyrodniczych. Drugim istotnym elementem oceny LGD będzie też **poprawa dostępności infrastruktury** i dostosowanie oferty rekreacyjno-turystycznej do osób ze szczególnymi potrzebami (np. osoby z niepełnosprawnościami). Pozwoli to na powiększenie grona osób odwiedzających Pałuki i ułatwi włączenie społeczne mieszkańców obszaru.

Ważnym jest też, aby **wykorzystać lokalne zasoby w postaci przyrody, historii, kultury i tradycji, a także produktów lokalnych.** Pozwoli to na zamianę jednej ze słabych stron obszaru (położenie z daleka od miast) w atut, na którym będzie można budować ofertę rekreacyjno-turystyczną i osiedleńczą.

Wymaga to jednak **wielu działań infrastrukturalnych, a następnie marketingowych i promocyjnych** tak, aby obszar LSR zaczął być postrzegany jako dobre miejsce do wypoczynku, a w dalszej przyszłości – może także i do zamieszkania na stałe. Od lat mankamentem jest jednak brak pomysłowej, zsynchronizowanej kampanii informacyjno-promocyjnej, wdrażającej strategię marki lokalnej Pałuki.

Dostępność (choćby architektoniczna) także **nie jest silną stroną terenu LGD.** Na koniec 2022 r. udogodnienia w zakresie dostępności miała tylko niewielka część wszystkich budynków publicznych. Jest to jeden z wielu braków, które sprzyjają zagrożeniu wykluczeniem społecznym pewnych grup mieszkańców.

W pracach nad nową LSR mieszkańcy zwracali uwagę na szczególnie trudną sytuację **osób z niepełnosprawnościami.** Zakłada się, że stanowią one ok. 12% populacji Polski, ale nikt nie prowadzi nawet kompleksowych statystyk. Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, rodziny muszą mierzyć się nie tylko z trudnościami w dostępie do opieki zdrowotnej (dojazdami, kosztami prywatnych wizyt itp.), ale także ograniczonymi możliwościami brania udziału w lokalnym życiu społecznym. Brakuje miejsc dostosowanych do ich potrzeb (podjazdy, toalety, ułatwienia komunikacyjne itp. w świetlicach, klubach i miejscach spotkań) oraz wydarzeń, które integrowałyby środowiska osób z niepełnosprawnościami i pozostałych mieszkańców. Dlatego też to osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny zostały uznane za **grupę osób w niekorzystnej sytuacji** na obszarze LSR.

Niestety obszar LSR wyróżnia się niekorzystnie na tle regionu i Polski. Dręczą go problemy demograficzne, gospodarcze i społeczne, a ich kumulacja jest tak duża, że **dwie gminy wchodzące w skład LGD zostały wskazane jako zagrożone trwałą marginalizacją, a dwie kolejne jako posiadające problemy społeczne i/lub gospodarcze,** identyfikowane na poziomie województwa. Jako problemowe wskazane zostały:

1. Gmina Dąbrowa – zagrożona trwałą marginalizacją, identyfikowany z poziomu województwa niski poziom przedsiębiorczości i niski poziom rozwoju społecznego oraz obszar zagrożony ponadprzeciętnym natężeniem starzenia się społeczeństwa,
2. Gmina Janowiec Wielkopolski - zagrożona trwałą marginalizacją, identyfikowany z poziomu województwa niski poziom rozwoju społecznego oraz obszar zagrożony ponadprzeciętnym natężeniem starzenia się społeczeństwa,
3. Gmina Rogowo - identyfikowany z poziomu województwa niski poziom przedsiębiorczości i niski poziom rozwoju społecznego oraz obszar zagrożony ponadprzeciętnym natężeniem starzenia się społeczeństwa,
4. Gmina Barcin - identyfikowany z poziomu województwa niski poziom przedsiębiorczości oraz obszar zagrożony ponadprzeciętnym natężeniem starzenia się społeczeństwa,

Skala zagrożenia wykluczeniem społecznym na obszarze LSR jest wysoka, świadczą o tym wszystkie podstawowe wskaźniki. **Stopa bezrobocia od lat jest prawie dwukrotnie wyższa niż w Polsce** i prawie połowę wyższa niż w województwie kujawsko-pomorskim.

Tabela 6. Stopa bezrobocia w latach 2016-2022.

Stopa bezrobocia [%]	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Polska	8,2	6,6	5,8	5,2	6,3	5,8	5,2
woj. kujawsko-pomorskie	12,0	9,9	8,8	7,9	9,0	8,1	7,4
powiat żniński	15,5	12,2	10,6	9,4	10,2	9,7	9,0
powiat mogileński	13,9	11,5	10,7	9,8	10,7	10,6	10,1

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Skalę problemu co prawda udało się znacznie ograniczyć w ostatnich latach, ale na koniec 2022 r. stopa bezrobocia utrzymywała się na wysokim poziomie, zarówno w powiecie żnińskim, jak i mogileńskim. Szczególnie licznie w **strukturze bezrobotnych** występują tu osoby długotrwale bezrobotne i bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych. Co ciekawe, trzecią najliczniejszą grupą wśród bezrobotnych (zarówno w powiecie żnińskim, jak i mogileńskim) są **młodzi rodzice** - osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia. Potwierdzają to wnioski z konsultacji społecznych – brak miejsc w żłobkach i przedszkolach utrudnia rodzicom powrót do pracy. Problem bezrobocia dotyczy też osoby młode (do 25 roku życia). A trudności w znalezieniu pracy mogą szczególnie wymuszać na osobach młodych wyprowadzkę z terenu LGD i wzmacniać jego dotychczasową depopulację.

Dodatkowo, od lat utrzymują się dysproporcje między liczbą bezrobotnych mężczyzn i kobiet. Na obszarze LSR bez pracy pozostaje znacznie więcej pań, niż panów. Stąd **konieczność dalszego wspierania kobiet** na rynku pracy i rozbudowy oferty instytucji świadczących usługi opiekuńcze nad dziećmi i seniorami (bo to kobiety najczęściej sprawują nad nimi opiekę, kosztem własnej kariery zawodowej).

Pewną szansą na odwrócenie tego trendu jest wzrost popularności pracy zdalnej/hybrydowej, która nie wymaga codziennych dojazdów do biura. Warunkiem koniecznym jest jednak **dostęp do szybkich i stabilnych łączy internetowych**. Na obszarze LSR podjęto już prace nad rozbudową szkieletowej infrastruktury światłowodowej, a działania w tym zakresie prowadzi firma NEXERA.

Stanowi to istotny zasób obszaru, który może zostać wykorzystany do **rozwoju usług cyfrowych** (e-administracja, e-edukacja, e-usługi, e-zdrowie itp.). Poza zapewnieniem dostępu do sieci konieczne są jednak także szkolenia w zakresie kompetencji cyfrowych mieszkańców oraz doposażenie jednostek w nowoczesny sprzęt IT – to jedno z kluczowych doświadczeń LGD z lat 2014-2023 i częsty postulat w ramach konsultacji społecznych.

Poza trudnościami ze znalezieniem pracy, mieszkańcy muszą się też mierzyć z problemem małej atrakcyjności ofert i niskimi płacami. Na przestrzeni lat 2016-2021 **przeciętne wynagrodzenie w relacji do średniej krajowej niewiele się zmieniło**, a w powiecie mogileńskim nawet się zmniejszyło.

Tabela 7. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2016-2021.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
woj. kujawsko-pomorskie	85,6	85,8	85,6	86,7	87,5	88,1
powiat żniński	73,2	74,3	75,6	75,2	77,6	76,7

powiat mogileński	79,2	81,2	79,7	79,3	77,2	78,4
-------------------	------	------	------	------	------	------

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Wysokie bezrobocie i niskie wynagrodzenia wśród pracujących powodują m.in., że **duży odsetek mieszkańców obszaru LSR korzysta z systemu pomocy społecznej**. Na koniec 2021 r. z zasiłków korzystało 6,2% mieszkańców powiatu żnińskiego i 5,3% mieszkańców gminy Dąbrowa, to znacznie więcej niż wyniosła średnia dla Polski (3,7%). W latach 2016-2021 zasięg korzystania z pomocy społecznej uległ co prawda wyraźnemu zmniejszeniu (odpowiednio z 10,5 do 6,2% i z 7,5 do 5,3%, o prawie połowę), ale wciąż stanowi to duży problem lokalny.

Tabela 8. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2016-2021.

Zasięg korzystania z pomocy społecznej [%]	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	6,5	5,7	5,1	4,6	4,2	3,7
woj. kujawsko-pomorskie	8,8	8,0	7,2	6,6	6,0	5,6
powiat żniński	10,5	9,7	8,2	7,4	7,1	6,2
Gmina Dąbrowa	7,5	6,4	6,7	5,5	6,2	5,3

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Okazuje się, że w przypadku pomocy społecznej, grupą szczególną na obszarze LSR są osoby młode. Zestawiając liczbę osób pobierających zasiłki z ogólną liczbą osób w wieku odpowiednio: przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym okazuje się, że **dzieci i młodzież są 2-3 razy bardziej zagrożone, niż osoby starsze** (które często postrzegane są jako szczególnie narażone na biedę przez niskie emerytury i renty).

Tabela 9. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej wg. grup wieku w latach 2016-2021.

Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej wg. grup wieku [%]	Wiek:					
	przedprodukcyjny		produkcyjny		poprodukcyjny	
	2016	2021	2016	2021	2016	2021
Polska	12,2	6,1	5,8	3,4	3,2	2,7
woj. kujawsko-pomorskie	16,8	10,0	8,0	5,0	3,9	3,4
powiat żniński	19,4	10,6	9,4	5,7	5,1	3,9
powiat mogileński	16,5	11,7	8,0	5,9	4,8	4,9

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Zagrożenie biedą wśród najmłodszych jest duże na całym obszarze LSR. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w latach 2016-2021 utrzymywał się wysoko ponad średnimi dla Polski i woj. kujawsko-pomorskiego. Mimo sporych sukcesów w latach ubiegłych w ograniczaniu skali tego problemu, na koniec 2021 r. w każdej gminie członkowskiej zasiłkiem rodzinnym było objęte 24-34% wszystkich dzieci.

Tabela 10. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w latach 2016-2021.

Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku						
[%]	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	29,4	29,3	29,4	27,0	22,6	19,4
woj. kujawsko-pomorskie	33,0	33,1	33,1	30,9	26,5	23,1
Dąbrowa	41,9	42,8	43,0	39,4	34,7	31,8
Barcin	39,2	37,7	37,2	34,3	28,0	24,0
Gąsawa	39,7	39,2	38,4	36,3	31,5	30,5
Janowiec Wielkopolski	41,3	40,0	41,0	39,3	32,6	29,5
Łabiszyn	47,3	46,3	41,1	38,3	32,0	27,3
Rogowo	45,1	46,3	44,9	44,4	39,3	33,8
Żnin	34,1	33,2	34,5	34,6	30,2	26,0

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Szansą na poprawę sytuacji bytowej mieszkańców byłoby **wsparcie dla tworzenia nowych lokalnych firm oraz rozwoju już istniejących przedsiębiorstw**. Na terenie LGD poziom rozwoju przedsiębiorczości jest niski i wyraźnie odstaje od średniej krajowej czy wojewódzkiej. Na każde 10 tysięcy mieszkańców działało tu w 2021 r. 900 podmiotów wpisanych do rejestru REGON w powiecie żnińskim i 732 podmioty na terenie gminy Dąbrowa (w Polsce średnio 1276, w województwie kujawsko-pomorskim – 1069).

Lokalna gospodarka w większości **opiera się na mikroprzedsiębiorstwach i działalnościach, które angażują samych właścicieli**. W ostatnich latach wręcz wzrósł odsetek firm prowadzonych przez osoby fizyczne, a także udział mikroprzedsiębiorstw w strukturze zatrudnienia.

Tabela 11. Podmioty w rejestrze REGON na obszarze LSR w latach 2016-2021:

Podmioty w rejestrze REGON na obszarze LSR	Powiat żniński		Gmina Dąbrowa	
	2016	2021	2016	2021
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	755	900	608	732
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	65	80	43	61
jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	75	50	50	41
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	572	690	453	528
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	34	41	34	39
udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem [%]	75,7	76,7	74,5	72,0
udział podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących do 9 osób w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON [%]	94,8	95,8	93,6	93,3

Źródło danych: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Szansą na wzmocnienie sektora małych, średnich i dużych przedsiębiorstw na obszarze LSR jest budowa **trasy ekspresowej S5** Poznań-Bydgoszcz. Po oddaniu jej do użytku wzrosło zainteresowanie inwestorów lokowaniem tutaj swoich zakładów i magazynów. W „Strategii Przyspieszenia 2030+” wskazano też potencjalny makroobszar inwestycyjny Żnin-Barcin-Inowrocław, ciągnący się wzdłuż drogi wojewódzkiej. Pojawienie się na lokalnym rynku większych przedsiębiorstw jest szansą na stworzenie nowych miejsc pracy, ale też nowych sieci współpracy i podwykonawstwa przez tutejsze firmy.

W LSR na lata 2014-2023 LGD P-WS skierowała **szczególnie duże wsparcie do przedsiębiorców**, zarówno ze środków PROW, jak i EFRR (był to jeden z zaledwie 8 takich konkursów w województwie). Dzięki dużemu naciskowi na wsparcie lokalnej przedsiębiorczości do tej pory w ramach LSR 2014-2020 powstało na obszarze do tej pory **78 nowych firm** (kolejne czekają na podpisanie umów), a **18 firm** rozwinęło swoją działalność.

Dane w tabeli 11. wskazują też na **rosnące znaczenie lokalnego sektora pozarządowego**. Dzięki wieloletniej pracy z zakresie aktywizacji mieszkańców i całych społeczności, wyraźnie wzrosła liczba NGO funkcjonujących na terenie LGD P-WS. Szczególnie istotna jest działalność tradycyjnych organizacji wiejskich – zrzeszeń i klubów sportowych, ochotniczych straży pożarnych (OSP) i kół gospodyń wiejskich (KGW). Rosnące zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne i działalność społeczną, wraz z bogatym doświadczeniem LGD w budowaniu międzysektorowych partnerstw, będą kluczowymi potencjałami w procesie wdrażania LSR.

Ważne tu będą przede wszystkim wieloletnie doświadczenia w realizacji grantów ze środków EFS w LSR na lata 2014-2020. LGD zrealizowała nabory w ramach projektu grantowego (**projekty dla seniorów, kluby młodzieżowe** oraz aktywizacja społeczno-zawodowa), a w roku 2023 podpisała umowę na realizację projektu „Aktywizacja i animacja społeczna na obszarze LGD Pałuki – Wspólna Sprawa” o wartości 447 375,00. W ramach projektu zaplanowano:

- **powstanie 6 Centów Aktywności Lokalnej** (w każdej gminie po 1 centrum), które będą realizowały zajęcia w zakresie realizacji warsztatów mających na celu zaangażowanie mieszkańców w sprawy wsi i rozwój lokalny (na warsztatach uczestnicy będą zdobywać doświadczenie związane z możliwościami podniesienia umiejętności wykorzystywania dostępnych narzędzi, metod i źródeł do organizowania równego rodzaju przedsięwzięć i wydarzeń dla lokalnej społeczności tj. możliwości i zalet płynących z

tworzenia i prężnego działania w zakresie sektora pozarządowego, możliwości i źródeł poszukiwania środków finansowych na realizację zadań dla mieszkańców bez pomocy gmin czy powiatu). Na warsztaty zostaną zaproszeni goście: przedstawiciele lokalnych samorządów, instytucji i innych organizacji (mogących służyć jako dobre praktyki dla działalności w lokalnych środowiskach). Drugi zakres to zajęcia w zakresie animacji społeczno-kulturalnej (zostaną utworzone kółka zainteresowań wśród uczestników CAL-u według zdiagnozowanych w grupie potrzeb np. gier, szachowe, rękodzieła lub inne według potrzeb). 50 godzin/CAL będą to zajęcia warsztatowe mające na celu zaangażowanie mieszkańców w sprawy wsi i rozwój lokalny a kolejne 50 godzin/CAL będą to zajęcia w zakresie animacji społeczno-kulturalnej.

- W ramach zakresu Animacja społeczności lokalnej poprzez zaangażowanie lokalnie działających organizacji i stowarzyszeń głównie organizacja społeczności wokół organizacji i stowarzyszeń działających na terenie LGD poprzez działania związane z **organizacja zajęć sportowych** dla mieszkańców z udziałem organizacji pozarządowych oraz **promowanie zdrowego stylu życia oraz różnych form aktywnego spędzania wolnego czasu** wśród mieszkańców poprzez realizację wydarzeń, w trakcie których prowadzone będą działania uświadamiające i profilaktyczne związane z zasadami zdrowego odżywiania, roli aktywności fizycznej. Organizacje pozarządowe zostaną zaangażowane zarówno w ramach organizacji stoisk związanych z propagowaniem zdrowego i aktywnego trybu życia oraz bezpieczeństwa, np. dietetyk, instruktor nordic walking, ratownik medyczny, trener personalny, itp. na lokalnych imprezach w każdej gminie (6 imprez, każda w jednej gminie na obszarze LGD). Zaangażowanie będzie polegało na promowaniu stoisk, pomocy technicznej w rozlokowaniu stoisk, np. OSP, wolontariat członków organizacji w działaniach stoisk, strażacy ochotnicy na stoisku ratownika medycznego, koła gospodyń wiejskich na stoiskach dietetyków, stowarzyszenia sportowe na stoiskach trenerów personalnych czy nordic walking. Zaangażowanie organizacji pozarządowych będzie miało miejsce również w zakresie wprowadzanych do wniosku o dofinansowanie zajęć sportowych. Członkowie organizacji pozarządowych będą wspierali LGD w działaniach promocyjnych, w rekrutacji uczestników jak również członkowie organizacji pozarządowych z terenów poszczególnych gmin będą mogli zostać zatrudnieni jako osoby prowadzące zajęcia sportowe (będą musiały spełniać wymagania dotyczące doświadczenia i wykształcenia). Indywidualne spotkania z trenerem personalnym będą odbywały się w sali, pozostałe zajęcia będą odbywały się na świeżym powietrzu.

W zajęciach sportowych weźmie udział 60 osób. W ramach tego zakresu planujemy również wystawienie na imprezach lokalnych w każdej gminie (6 gmin na obszarze) 4 stoisk/punktów związanych z propagowaniem zdrowego i aktywnego trybu życia oraz bezpieczeństwa np. dietetyk, instruktor nordic walking, ratownik medyczny, trener personalny itp. To działanie będzie kierowane do otwartej społeczności mieszkańców. Zaprosimy do udziału w stoiskach lokalne organizacje np. OSP, KGW, stowarzyszenia sportowe.

Dotychczasowe doświadczenia LGD oraz wnioski z konsultacji z mieszkańcami wskazują, że za **grupy osób w niekorzystnej sytuacji** należy uznać na obszarze LSR:

1. Osoby młode (do 25 roku życia), w szczególności osoby do lat 17 doświadczające trudności w edukacji pozaformalnej (brak ciekawej oferty zajęć na obszarze),
2. Seniorów (osoby 60+), w szczególności zagrożonych izolacją i wykluczeniem społecznym,
3. Osoby poszukujące pracy, bezrobotne,
4. Kobiety,
5. Osoby z niepełnosprawnościami i ich otoczenie, rodziny, opiekunów.

Informacje dodatkowe:

LGD wyznaczyła pięć grup osób w niekorzystnej sytuacji. Ich (szacunkowa) liczebność wg. stanu na 31.12.2020 r. (o ile nie zaznaczono inaczej) wyniosła:

1. Osoby młode do 25 roku życia – łącznie na terenie 7 gmin członkowskich LGD P-WS: 19.566 osób (dane BDL GUS),
2. Osoby starsze (60+) – łącznie na terenie 7 gmin członkowskich LGD P-WS: 18.492 osoby (dane NPS 2021 BDL GUS),
3. Osoby poszukujące pracy, bezrobotne – dostępne wyłącznie dane dotyczące bezrobocia rejestrowanego, łącznie na terenie 7 gmin członkowskich LGD P-WS: 2.666 osób (dane BDL GUS),
4. Kobiety - łącznie na terenie 7 gmin członkowskich LGD P-WS: 37.012 osób (dane BDL GUS),
5. Osoby z niepełnosprawnościami i ich otoczenie, rodziny, opiekunowie – dane fragmentaryczne o liczbie wydanych orzeczeń przez poszczególne instytucje (wg. różnej metodologii i trybów), brak danych dotyczących liczebności rodzin, opiekunów czy otoczenia (w szczególności na poziomie gminnym, niezbędnym do opisu zjawisk w przypadku międzypowiatowej LGD). Najbardziej adekwatnym wskaźnikiem wydaje się być więc liczba osób niepełnosprawnych w podziale na gminy w ramach NSP 2021 - łącznie na terenie 7 gmin członkowskich LGD P-WS: 8.808 osób (dane BDL GUS na rok 2021).

Od wielu lat na obszarze LSR problem bezrobocia dużo częściej dotyka kobiet. Odsetek osób bezrobotnych w łącznej liczbie osób w wieku produkcyjnym jest wyraźnie wyższy w przypadku pań, co jednoznacznie pokazują dane poniżej (pochodzące z BDL GUS).

Obszar:	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci														
	ogółem					mężczyźni					kobiety				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]
Polska	5,6	4,6	4,2	3,8	4,6	5,0	3,9	3,5	3,2	4,0	6,4	5,4	5,0	4,4	5,3
kujawsko-pomorskie	7,6	6,4	5,7	5,1	6,1	6,1	4,8	4,2	3,8	4,8	9,3	8,1	7,4	6,6	7,6
Dąbrowa	7,7	6,6	6,6	5,8	7,3	4,3	3,2	3,2	2,4	3,5	11,8	10,7	10,7	9,9	12,0
Barcin	9,3	7,1	6,2	4,8	5,6	6,7	4,1	3,4	3,0	3,8	12,3	10,6	9,5	7,0	7,7
Gąsawa	10,5	8,4	7,6	7,1	8,1	7,1	5,0	4,0	4,2	5,4	14,6	12,4	11,8	10,4	11,4
Janowiec Wlkp.	10,1	8,2	7,1	7,3	7,5	6,8	4,7	4,3	4,1	4,2	14,2	12,3	10,4	11,1	11,3
Łabiszyn	8,5	7,2	6,4	5,0	5,8	6,8	5,0	4,2	2,6	3,9	10,6	9,8	9,1	7,9	8,1
Rogowo	7,8	7,0	6,3	5,8	6,4	4,9	3,3	3,5	3,2	4,0	11,1	11,4	9,6	8,9	9,4
Żnin	8,5	5,8	5,1	4,7	5,6	5,9	3,7	3,3	3,1	3,2	11,5	8,3	7,3	6,6	8,4

Średnie wskaźniki rozwoju przedsiębiorczości w województwie kujawsko-pomorskim i Polsce wyniosły na koniec 2021 r. (wg. BDL GUS):

Podmioty w rejestrze REGON	kujawsko-pomorskie	Polska
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	1 069	1 276
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	83	97
jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	51	50
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	785	909
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	37	41
udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem [%]	73,5	71,3
udział podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących do 9 osób w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON [%]	96,2	96,6

Jednym z diagnozowanych wyzwań jest poprawa dostępności i niwelacja barier architektonicznych (zarówno w przestrzeniach publicznych, jak i tych zarządzanych przez podmioty prywatne). Potrzeba taka była wielokrotnie zgłaszana podczas spotkań konsultacyjnych LSR. W celu liczbowego i terytorialnego ujęcia problemu, LGD P-WS poprosiła 7 gmin i powiat żniński o wypełnienie ankiety w tym zakresie.

Wszystkie samorządy uznały działania w zakresie poprawy dostępności przestrzeni publicznych co najmniej za „potrzebne” (dwa samorządy wybrały odpowiedź „bardzo potrzebne” i dwa samorządy - „niezbędne”). Wśród budynków, które wymagają interwencji w tym zakresie, wskazano m.in. podstawowe wydawałoby się obiekty - siedziby Urzędów Miast/Gmin i Starostwa Powiatowego w Żninie, Miejskie/Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, Dom Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy w Żninie, przedszkola i szkoły (w tym z oddziałami integracyjnymi, a nawet jedną szkołę specjalną), biblioteki, domy kultury czy świetlice opiekuńczo-wychowawcze. Wśród zdiagnozowanych potrzeb pojawiały się także: mieszkania wspomagane, domy seniora, świetlice wiejskie, place zabaw, siłownie plenerowe i inne obiekty publiczne.

Zgłoszone potrzeby w zakresie poprawy dostępności architektonicznej w ujęciu terytorialnym:

Gmina Dąbrowa – miejscowości Dąbrowa, Słaboszewo, Słaboszewko i Szczepanowo;

Gmina Barcin – miejscowość Barcin;

Gmina Gąsawa – miejscowości Gąsawa i Laski Wielkie;

Gmina Janowiec Wielkopolski – miejscowości Janowiec Wielkopolski, Żerniki, Świątkowo, Sarbinowo Drugie, Chrzanowo, Bielawy, Gącz, Ośno i Junczewo;

Gmina Łabiszyn – miejscowość Łabiszyn;

Gmina Rogowo – miejscowości Rogowo, Gościeszyn, Izdebno, Czewujewo, Grochowiska Szlacheckie, Cegielnia, Złotniki, Lubcz, Mięcierzyn, Recz, Skórki, Ryszewo, Grochowiska Księżę, Niedźwiady, Wiewiórczyn, Cotoń, Gałęzewo i Budziszlaw;

Gmina Żnin – miejscowości Żnin, Brzyskorzystewko, Jadowniki Rycerskie i Bożejewiczki;

Powiat Żniński – miejscowości Żnin i Tonowo.

Jak wskazano w rozdziale 1., LGD Pałuki zidentyfikowała także potrzeby i potencjały rozwojowe w aspekcie innowacyjnych elementów w kontekście lokalnym. Obszarem, w którym będą one wdrażane i animowane, będzie przede wszystkim wykorzystanie lokalnych zasobów w celu poprawy atrakcyjności

obszaru LSR. Zaplanowano realizację projektu grantowego na opracowanie nowatorskich i oddolnych koncepcji SmartVillage, co będzie równocześnie mechanizmem nowym, niestosowanym wcześniej przez LGD Pałuki (innowacyjność procesowa).

LGD P-WS współpracuje od lat z innymi podmiotami terytorialnymi. W rozdziale 1. przytoczono bogatą listę projektów, w ramach których tworzone były partnerstwa z m.in.:

- Innymi LGD (np. w ramach projektów współpracy czy środków KSOW),
- Gminami członkowskimi LGD oraz Powiatem Żnińskim,
- Organizacjami pozarządowymi (np. Fundacja Ekspert Kujawy).

Aspekt współpracy i pogłębionego partnerstwa został też szeroko omówiony w rozdziałach 1 i 2. LGD P-WS jest także aktywnym członkiem Kujawsko-Pomorskiej Sieci LGD i Polskiej Sieci LGD. Współpraca z innymi podmiotami terytorialnymi będzie kontynuowana w nowej LSR w ramach działań animacyjnych LGD.

Na obszarze LSR występują liczne potencjały, ale także problemy i zagrożenia w sferze środowiskowej. Niestety, większość danych statystycznych odwołuje się do poziomu powiatowego albo wojewódzkiego:

1. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zlokalizowane są 103 zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza (2020 r., BDL GUS),
2. Roczna emisja dwutlenku węgla w powiecie żnińskim wyniosła w 2021 r. 1,25 mln t/r, był to trzeci najwyższy wynik w województwie (po powiecie inowrocławskim i świeckim) i prawie 50-krotnie więcej niż w całym powiecie mogileńskim (obejmującym gminę Dąbrowa, dane dostępne tylko na poziomie powiatowym – BDL GUS);
3. Emisja gazowych zanieczyszczeń powietrza (bez dwutlenku węgla) z zakładów szczególnie uciążliwych wyniosła w powiecie żnińskim w 2021 r. 3,2 tys t/r, był to trzeci najwyższy wynik w województwie (po powiecie inowrocławskim i świeckim) i prawie 15-krotnie więcej niż w całym powiecie mogileńskim (obejmującym gminę Dąbrowa, dane dostępne tylko na poziomie powiatowym – BDL GUS);
4. Emisja pyłowych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych wyniosła w powiecie żnińskim w 2021 r. 142 t/r, był to trzeci najwyższy wynik w województwie (po powiecie inowrocławskim i świeckim) i prawie 6-krotnie więcej niż w całym powiecie mogileńskim (obejmującym gminę Dąbrowa, dane dostępne tylko na poziomie powiatowym – BDL GUS);
5. Dostęp do kanalizacji posiada zaledwie 35,9% mieszkańców wsi w powiecie mogileńskim oraz 41% w powiecie żnińskim (dane wyłącznie na poziomie powiatowym), tymczasem średnia ogólnopolska wynosi 45% (2020 r., BDL GUS),
6. Przez teren LGD przebiega droga ekspresowa S5 o potencjalnym znacznym poziomie hałasu i dużym natężeniu ruchu pojazdów. Dodatkowo, na terenie LGD zwiększa się liczba zarejestrowanych samochodów osobowych na 1000 mieszkańców (w 2021 r. w powiecie żnińskim wyniosła 716,3, w powiecie mogileńskim – 770,0, a średnia wojewódzka to 680,4; dane BDL GUS). Łącznie zwiększa to ryzyko zanieczyszczenia lokalnego środowiska spalinami i hałasem z dróg.

Dodatkowo, w Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego Strategia przyspieszenia 2030+ wskazano, że:

1. Zdiagnozowanymi na poziomie województwa wyzwaniami rozwojowymi są m.in. *„zapewnienie dobrego stanu powietrza, zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu oraz bezpieczeństwo i transformacja energetyczna”* (str. 10);
2. Przekroczenia norm jakości powietrza wg danych GIOŚ w województwie kujawsko-pomorskim dotyczą przede wszystkim dwutlenku azotu i pyłu zawieszonego PM10 (str. 47);
3. Za najbardziej szkodliwy należy uznać *„smog aerozolowy, który jest powodowany w największym stopniu poprzez procesy spalania paliw (często niskiej jakości) oraz odpadów komunalnych w*

- indywidualnych gospodarstwach domowych. Polska jest jedynym państwem UE, gdzie wykazywany jest trend wzrostowy udziału pyłu PM10 na obszarach wiejskich*” (str. 47-48, dlatego należy wspierać wymianę źródeł ciepła i energii na niskoemisyjne);
4. *Co najważniejsze, „konsekwencje zmian klimatu (ekstremalnych zjawisk pogodowych) będą bardzo szerokie i będą miały wpływ właściwie na każdą dziedzinę życia i gospodarki człowieka. Zakłada się jednak, że największe straty wywołane ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi mogą dotyczyć rolnictwa, przemysłu i sektora energetycznego, a także horyzontalnie gospodarki wodnej i jakości życia. Biorąc pod uwagę specyfikę gospodarki województwa kujawsko-pomorskiego (stosunkowo duży udział w gospodarce regionu sektorów, dla których woda odgrywa zasadniczą rolę i które dzisiaj niejako definiują województwo kujawsko-pomorskie: rolnictwo i przemysł rolno-spożywczy, przemysł drzewny, papierniczy, chemiczny, energetyka, w tym bazująca na źródłach odnawialnych) oraz jego uwarunkowania przyrodnicze (kujawsko-pomorskie jest regionem o stosunkowo małych zasobach wodnych, co spowodowane jest występującym od wielu lat zjawiskiem suszy), można domniemywać, iż skutki zmian klimatu w województwie kujawsko-pomorskim będą odczuwalne bardzo silnie, być może nawet silniej niż w innych regionach kraju, i w największym stopniu, podobnie jak w całym kraju będą dotyczyć one rolnictwa, przemysłu i energetyki, powodując prawdopodobnie znaczące konsekwencje ekonomiczne w gospodarce regionu”* (str. 51, dlatego działania na rzecz klimatu są pilne i potrzebne);
  5. *W całym województwie kujawsko-pomorskim, podobnie jak na obszarze LGD P-WS, „obserwuje się tendencje wzrostu zagrożenia deficytu wody z jednej strony i różnymi formami powodzi z drugiej strony. Już obecnie województwo kujawsko-pomorskie jest obszarem o stosunkowo małych zasobach wodnych, a efektywność ich użytkowania jest niska”* (str. 52, dlatego trzeba retencjonować i mądrze wykorzystywać np. wody opadowe);
  6. *Jednym z potencjałów województwa jest rozwój mikroinstalacji OZE, także lokowanych na obszarach wiejskich, o niewielkim zagęszczeniu zabudowy. Ważne są „posiadane predyspozycje do rozwoju OZE i energetyki rozproszonej, w tym dywersyfikacji źródeł wytwarzania energii. Rozwój energetyki rozproszonej może wpłynąć na mniejszą podatność województwa na oddziaływanie awarii zcentralizowanego systemu energetycznego (blackout) czy też zmniejszenie uzależnienia od zewnętrznych źródeł energii. Ponadto stanowi szansę na rozwój obszarów wiejskich z uwagi na możliwość aktywizacji ludności w pozarolniczej działalności”* (str. 54-55, dlatego należy wspierać zieloną energię);
  7. *Należy dbać nie tylko o tworzenie nowych instalacji, ale także termomodernizację istniejących obiektów – „ważnym problemem jest podniesienie efektywności energetycznej. Istniejące krajowe regulacje prawne wymuszają budowę coraz bardziej ograniczających zużycie energii, a nawet samowystarczalnych energetycznie budynków. Potrzebne są jednak dodatkowe działania podnoszące świadomość właściwego gospodarowania energią, w tym jej oszczędzania”* (str. 55, dlatego potrzebne są działania edukacyjne i inwestycyjne ograniczające zużycie energii i innych zasobów);
  8. *Cały obszar LGD P-WS został wskazany jako charakteryzujący się skrajnymi wieloletnimi niedoborami wody dla rolnictwa* (rysunek nr 26 na str. 77);
  9. *Obszary szczególnego zagrożenia powodzią występują na obszarze LGD w dolinach rzek Gąsawki, Wełny i Noteci* (rysunek nr 35a i 35b na str. 83-84);
  10. *Na terenie LGD P-WS występują najlepsze gleby i jednocześnie niedobory wody w rolnictwie, utrudniające ich efektywne wykorzystanie* (rysunek 41a na str. 103);
  11. *Ryzyko niedoborów wody uderza przede wszystkim w wieś i rolnictwo – „rozmieszczenie potrzeb wodnych, uzależnionych od rozwoju społeczno-gospodarczego, nie zawsze pokrywa się z rozmieszczeniem zasobów wodnych, ich jakością i dostępnością. Dochodzi do tego degradacja środowiska powodowana przez człowieka, jak również zmiany klimatyczne. Stąd konieczność działań na rzecz poprawy stanu wód i środowiska wodnego, ochrona przed dalszym pogarszaniem jej stanu i jakości, ograniczenie i eliminowanie zanieczyszczeń wód oraz wspieranie zrównoważonego rozwoju. Wymaga to podjęcia działań planistycznych, organizacyjnych a także inwestycyjnych, wspartych szeroką aktywnością informacyjno-edukacyjną ze strony jednostek samorządu terytorialnego oraz właściwych instytucji i organizacji. Niezbędne jest nadanie odpowiedniego impulsu działaniom, zmierzającym do ochrony zasobów wodnych, poprawy stanu i jakości wód oraz wypracowania zintegrowanego systemu gospodarowania wodami w wymiarze*

regionalnym i lokalnym. Obszary suszy obejmują tereny intensywnego rozwoju produkcji rolnej w województwie kujawsko-pomorskim, które jest czołowym producentem żywności w Polsce, a rolnictwo jest jedną z głównych dziedzin jego rozwoju gospodarczego” (str. 129).

Rozdział 5. Spójność komplementarność i synergia:

Lokalna Strategia Rozwoju to **spójny zestaw operacji** mających na celu zaspokojenie lokalnych potrzeb, który przyczynia się do osiągnięcia celów UE odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju.

Na obszarze działania LGD realizowane będą działania finansowane z **dwóch funduszy**. RLKS w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 - EFS+ służyć będzie aktywizacji mieszkańców (w szczególności osób młodych i seniorów). Natomiast podejście LEADER jako instrument RLKS w ramach EFRROW będzie realizować cele szczegółowe w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym przede wszystkim promowanie zatrudnienia, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki.

Niezależnie od możliwości wsparcia w ramach RLKS ze środków dostępnych w LSR, beneficjenci działań LSR będą mogli aplikować również o inne środki wsparcia zewnętrznego. W LSR wprowadzono zatem mechanizmy zapewniające spójność i komplementarność wsparcia.

Komplementarność, spójność i synergia LSR będzie realizowana w dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Na etapie programowania komplementarność, spójność i synergia zostały zapewnione przy tworzeniu LSR, określaniu jej specjalizacji i ukierunkowania na osiągnięcie najistotniejszych celów priorytetowych zdiagnozowanych na obszarze LGD. Przeprowadzone konsultacje i współdziałanie szerokiego grona partnerów w procesie powstawania LSR pozwolił na zintegrowanie lokalnych środowisk, które dostrzegają w realizacji strategii szanse na rozwiązanie kluczowych dla siebie i całego regionu problemów. Dotyczy to zarówno sektora publicznego, społecznego - reprezentowanego przez szereg lokalnych stowarzyszeń, jak i przedsiębiorców reprezentujących różne kierunki rozwoju.

Współdziałanie to immanentna cecha podejścia Leader, który zakłada, że lokalne społeczności i ich mniejsze grupy będą razem podejmować działania, które opierają się o **dobrze rozpoznane lokalnych potrzeb i miejscowego potencjału**. Małe grupy społeczne najlepiej wiedzą jakie mają potrzeby lub troski i kto najbardziej wymaga wsparcia. Mieszkańcy wsi lub osiedla, albo grupy osób połączonych wspólnymi problemami bądź pasjami najlepiej też wiedzą, jaki jest potencjał otaczającej ich przyrody i dziedzictwa kulturowego i historycznego, z jednej strony, a z drugiej - jakie są parametry dostępnych obiektów i instytucji oraz (co najważniejsze) jakie są możliwości ludzi zainteresowanych rozwiązaniem problemu lub wprowadzeniem w życie jakiegoś lokalnego ulepszenia. Takie nakładanie się czynników ma miejsce w całej działalności LGD, począwszy od etapu rozpoznania potrzeb i planowania LSR, poprzez realizację strategii, aż po jej monitorowanie i ewaluację.

W toku konsultacji społecznych wskazano wraz z mieszkańcami **najpilniejsze potrzeby** i wybrano obszary, na których koncentrować ma się nowa LSR. Pod uwagę wzięto też możliwości finansowania inicjatyw w ramach innych programów (regionalnego, krajowych itp.) w taki sposób, aby nie powielać dostępnego wsparcia, a raczej **uzupełniać istniejące możliwości** o elementy istotne z punktu widzenia LSR.

Skuteczne zarządzanie rozwojem lokalnym wymaga koordynacji podejmowanych działań na szczeblu lokalnym z warunkami tworzonymi przez **dokumenty strategiczne** wyznaczające kierunki rozwoju regionów, a nawet kraju. W przypadku LSR w poszczególnych celach zintegrowano działania podejmowane przez Jednostki Samorządu Terytorialnego, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe i mieszkańców. LSR jest spójna z poszczególnymi dokumentami strategicznymi dla obszaru działania LGD na poziomie gmin członkowskich, powiatu żnińskiego i mogileńskiego oraz województwa kujawsko-pomorskiego.

Podstawowymi dokumentami programowymi, z którymi Lokalna Strategia Rozwoju jest zgodna są:

Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 w zakresie COOP(77) – Współpraca, obszar interwencji: I 13.1. - LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – wskaźnik realizowany: O.31. Liczba wspartych lokalnych strategii rozwoju (LEADER) lub działań przygotowawczych. [Niniejsza LSR jest powiązana z PS WPR na poziomie diagnozy potrzeb i potencjałów obszaru LSR oraz przyjętych kierunków interwencji w celu nr 1 i 2.](#)

Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027:

Priorytet 7: Fundusze Europejskie na rozwój lokalny, *Cel szczegółowy 4(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz Cel szczegółowy 4(l) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.*

Cele wskazane w LSR LGD Pałuki – Wspólna Sprawa są komplementarne i spójne również z innymi dokumentami planistycznymi dla obszaru objętego LSR. Zostały wypracowane w wyniku pozyskania informacji od mieszkańców, diagnozy obszaru oraz analizy najważniejszych potrzeb w lokalnej społeczności i dostępnych danych. Planowane przedsięwzięcia są adresowane do możliwie szerokiej grupy mieszkańców obszaru, reprezentujących różne sektory i grupy interesów (przedsiębiorców, osób planujących podjąć działalność gospodarczą, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, lokalnych liderów, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i innych). Poniżej przedstawiono synergię i zbieżności w zakresie celów wykazanych w strategiach, których obszar wdrażania obejmuje również część lub cały obszar LGD Pałuki – Wspólna Sprawa. Dla każdego z celów LSR stwierdzono zgodność i komplementarność z następującymi dokumentami strategicznymi:

Cel 1. Eko Pałuki - Ochrona stanu środowiska naturalnego na obszarze LSR jest powiązany z następującymi dokumentami strategicznymi:

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030:

Cel: 1 Zwiększanie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i środowiskowym.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030:

Cel szczegółowy II Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska, Kierunek interwencji: II.4 Zrównoważone gospodarowanie i ochrona zasobów środowiska

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

Cel główny: 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko i [cel główny: 3. Konkurencyjna gospodarka](#)
Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego 2030+

4.2 Cel operacyjny Zapobieganie negatywnym skutkom zmian klimatu i wzmocnienie potencjału środowiska przyrodniczego

Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2023-2033

Cel strategiczny I. Ekologiczny Powiat Żniński

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Janowiec Wielkopolski na lata 2023-2032

Cel strategiczny: Wysoka jakość gminnych przestrzeni i infrastruktury przyjaznych dla środowiska

Strategia Rozwoju Gminy Rogowo na lata 2023-2032

Cel strategiczny 7: Ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym do 2032 roku

Cel 2. Atrakcyjne Pałuki – Wzmocnienie potencjału turystyczno-rekreacyjnego obszaru LSR jest powiązany z następującymi dokumentami strategicznymi:

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030:

Cel: 1.1.2. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją i Cel: 2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030

Cel szczegółowy II Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska, Kierunek interwencji: II.3. Rozwój infrastruktury społecznej i rewitalizacja wsi i małych miast

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

Cel główny: 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko i cel główny: 3. Konkurencyjna gospodarka
Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego 2030+

1.5 Cel operacyjny Rozwój i promocja turystyki

Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2023-2033

Cel strategiczny II. Bezpieczny i dobrze rozwinięty komunikacyjnie Powiat Żniński i cel strategiczny IV. Rozwój gospodarczy Powiatu Żnińskiego

Lokalny Program Rozwoju Gospodarczego Gminy Dąbrowa na lata 2021-2030

PS6. Działania inwestycyjne ukierunkowanie na rozwój i poprawę konkurencyjności Gminy

Strategia Rozwoju Gminy Barcin na lata 2021-2030

Cel operacyjny I.3 Rozwój infrastruktury turystycznej i kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej

Strategia Rozwoju Gminy Gąsawa na lata 2020-2030

Cel operacyjny 3.7. Bazując na głosie mieszkańców oraz dobru lokalnej społeczności dostosowanie części wspólnej przestrzeni gminnej - budowa placów zabaw, siłowni zewnętrznych, miejsc sportu i rekreacji itp.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Janowiec Wielkopolski na lata 2023-2032

Cel strategiczny: Wysoka jakość gminnych przestrzeni i infrastruktury przyjaznych dla środowiska

Strategia Rozwoju Gminy Rogowo na lata 2023-2032

Cel strategiczny 2. Poprawa standardu infrastruktury publicznej, w szczególności drogowej do 2032 roku

Strategia Rozwoju Gminy Żnin do 2030 roku

Cel operacyjny 2.1 Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy i cel operacyjny 4.2. Budowa i modernizacja ścieżek rowerowych

Cel 3. Otwarte Pałuki – Włączenie społeczne i integracja mieszkańców obszaru LSR jest powiązany z następującymi dokumentami strategicznymi:

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030:

Cel: 1.1.2. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją i cel: 2.1.3. Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030:

Cel szczegółowy III Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa, Kierunek interwencji: III.3 Wzrost umiejętności i kompetencji mieszkańców wsi

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

Cel główny: 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego 2030+

2.4 Cel operacyjny Solidaryzm międzypokoleniowy

Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2023-2033

Cel strategiczny III: Zrównoważony rozwój społeczny Powiatu Żnińskiego

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Żnińskiego na lata 2021-2023

Cel operacyjny 1: Zwiększenie szans na podjęcie zatrudnienia mieszkańców, w tym zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, poprzez rozwój usług aktywizacji społecznej i zawodowej i cel operacyjny 9: Wzrost aktywności i integracji osób starszych, a także zwiększenie świadomości społecznej i wzmocnienie pozytywnych postaw wobec osób starszych

Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Powiatu Mogileńskiego na lata 2021-2030

Cel strategiczny nr 2 Poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnościami

Strategia Rozwoju Gminy Barcin na lata 2021-2030

Cel I.1 Rozwój infrastruktury społecznej i aktywizacja społeczna osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Barcin 2020-2027

Cel operacyjny 1.3. Realizacja działań wspierająco - aktywizujących osoby starsze i cel operacyjny

1.2. Realizacja zadań i działań na rzecz ograniczenia skutków ubóstwa i bezrobocia

Strategia Rozwoju Gminy Gąsawa na lata 2020 – 2030

Cel operacyjny 4.1. Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój gminy – partycypacja społeczna

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gąsawa na lata 2021-2026

Cel strategiczny 1. Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i bezdomności, cel operacyjny 1.

Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańcom wymagającym wsparcia; Cel strategiczny

3. Wspieranie osób starszych oraz osób niepełnosprawnych, cel operacyjny 2. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych fizycznie i psychicznie

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Janowiec Wielkopolski na lata 2023-2032

Cel strategiczny: Wysoki poziom usług i dóbr społecznych służących aktywizacji społecznej

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Janowiec Wielkopolski na lata 2021 – 2027

1.1. Wspieranie rodziny, 1.6. Aktywność i integracja społeczna seniorów i 1.7. Promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu

Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Łabiszyn na lata 2022-2027

Cel strategiczny 1. Obniżanie poziomu bezrobocia, dzięki wdrażaniu działań aktywizacyjnych oraz tworzeniu warunków sprzyjających podejmowaniu zatrudnienia przez bezrobotnych i cel strategiczny 3. Przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu osób starszych

Strategii Rozwoju Gminy Rogowo na lata 2023-2032

Cel strategiczny 3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu do 2032 roku

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rogowo na lata 2023-2030

Cel strategiczny 1. Podniesienie jakości życia mieszkańców gminy poprzez przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i bezdomności

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Żnin na lata 2018 – 2025

Cel główny 1: Redukcja zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego i cel główny 3: Utrzymanie osób terminalnie chorych, starszych i niepełnosprawnych jak najdłużej w środowisku zamieszkania lub zapewnienie im opieki

Powyższa analiza wskazuje na fakt, iż LSR LGD Pałuki – Wspólna Sprawa **ściśle łączy się ze wskazanymi dokumentami planistycznymi**, ponieważ określone cele LSR mają swoje odzwierciedlenie we wskazanych strategiach. Komplementarność wskazanych dokumentów została wykazana poprzez wzajemne się uzupełnianie w zakresie zdiagnozowanych potrzeb i określonych celów a co za tym idzie wskaźników. Ponadto, należy szczególną uwagę zwrócić na fakt synergii, która zachodzi pomiędzy wskazanymi dokumentami planistycznymi z LSR LGD Pałuki – Wspólna Sprawa, ponieważ współdziałanie wynikające z dokumentów planistycznych w zakresie spójnych problemów, grup docelowych, celów i planowanych projektów powoduje, że będą to działania skuteczniejsze niż pojedyncze działania. Tutaj ogromną rolę odgrywa partnerstwo zarówno wewnątrz LGD jak i poza, w ramach różnych sektorów i grup interesów. Wymaga to integracji w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć, co będzie realizowane poprzez spójność terytorialną strategii, kierunków wskazanych w strategiach, wdrażanie LSR oraz realizację Planu Komunikacji.

Chcąc jak najefektywniej wdrożyć Lokalną Strategię Rozwoju LGD Pałuki – Wspólna Sprawa będzie szukało możliwości **dywersyfikacji źródeł finansowania** wszystkich wykazanych celów i przedsięwzięć LSR poprzez aplikowanie o środki z innych źródeł unijnych (m.in. ze środków przeznaczonych na inne

działania określone w SZOP FEKP 2021-2027) i krajowych (m.in. konkursy na szczeblu gmin, powiatu, województwa i ministerstw właściwych) w celu realizacji przedsięwzięć określonych w LSR oraz celów statutowych.

Podsumowując, komplementarność, spójność i synergia strategii opracowanych dla tożsamego terenu, które zawierają tożsame kierunki działań są jednym z fundamentów podejścia oddolnego LEADER. Dialog społeczny osób odpowiedzialnych za wdrażanie strategii jest podstawą do partnerskiego realizowania założeń wszystkich dokumentów planistycznych wskazanych powyżej. Dzięki tego typu podejściu szerokie grupy interesariuszy mogą znaleźć wsparcie na obszarze LGD Pałuki – Wspólna Sprawa, ponieważ wachlarz finansowania przedsięwzięć w ramach różnych strategii daje szerokie możliwości dla społeczności lokalnej. Dzięki temu podmioty inne niż LGD Pałuki – Wspólna Sprawa mogą finansować swoje kierunki działań z budżetu LSR a LGD Pałuki – Wspólna Sprawa może szukać innych źródeł finansowania zaplanowanych przedsięwzięć. Poza aspektem finansowym należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, że tego typu współpraca pomiędzy podmiotami na obszarze LSR przyczynia się do **rozwoju partnerstwa** tj. aspektu mającego kluczowe znaczenie w szerokim i innowacyjnym wdrażaniu LSR oraz pozostałych dokumentów planistycznych wskazanych powyżej.

Ponad to dzięki **podejściu LEADER** nastąpi wsparcie niektórych grup beneficjentów w sposób odmienny od innych instrumentów wsparcia, będzie możliwa realizacja projektów wychodzących poza granice administracyjne gmin i - co ważne – w procesie planowania i wdrażania nie ma dominacji sektora publicznego. Stosowane różnych metod wdrażania LSR pozwala na zróżnicowane podejście w odniesieniu do różnorodnej tematyki ogłaszanych naborów wniosków tj. zastosowanie formuły grantowej znacznie upraszcza wdrażanie pomysłów lokalnych organizacji, liderów i innych podmiotów zarówno na etapie przyznawania pomocy jak i rozliczania ograniczając je do biura, Rady i Zarządu LGD Pałuki – Wspólna Sprawa. Realizacja projektów w partnerstwie pozwala na objęcie wsparciem szerszej grupy odbiorców a formuła konkursowa gwarantuje prawidłowe, zgodne z wszelkimi normami wdrożenie projektów oraz rozwój współpracy pomiędzy LGD Pałuki – Wspólna Sprawa, beneficjentami i Instytucją Zarządzającą i zgodność realizacji projektów w zgodzie z dokumentami planistycznymi na wyższych szczeblach.

LGD zdecydowała się użyć obu dostępnych funduszy w LSR, ponieważ **wzajemnie się one uzupełniają i pozwalają na łączne osiągnięcie większych efektów LSR**. Przyjęte do realizacji zakresy wsparcia odzwierciedlają najpilniejsze potrzeby obszaru i wnioski z konsultacji społecznych z mieszkańcami. Sposób wdrażania LSR, łączący dwie pule środków i zakładający ich harmoniczne wydatkowanie, umożliwi szerokie oddziaływanie w społeczności lokalnej i to we wszystkich sektorach: publicznym, gospodarczym i społecznym. LGD zastosowała też rozmaite tryby wdrażania operacji (konkursowy – szybka kontraktacja dużych środków, grantowy – najprostszy dla mieszkańców, grant na opracowanie koncepcji SV – jako element zdefiniowanych innowacji LSR, pozwalający lepiej wykorzystać lokalne potencjały, operacja własna – jako tryb awaryjny, w przypadku braku innych wnioskodawców).

Pod uwagę wzięto następujące postulaty mieszkańców: koncentracja wsparcia na najważniejszych problemach i głównych grupach docelowych, wzajemne uzupełnianie się zakresów pomocy z EFS+ i PS WPR, komplementarność wsparcia LSR do innych dostępnych funduszy.

Rozdział 6. Cele i wskaźniki:

Członkowie Zespołu Roboczego dokonali oceny mocnych i słabych stron obszaru objętego LSR, a także podjęli próbę zdefiniowania szans i zagrożeń mogących mieć wpływ na jej realizację. Podstawą były informacje pozyskane metodą deskresearch z różnych dokumentów i opracowań publicznych, danych zebranych podczas spotkań z mieszkańcami i ich grupami oraz o doświadczenia własne, wynikające z wielu lat współpracy w ramach Lokalnej Grupy Działania.

Niezmiennie od wielu lat za mocne strony obszaru uznaje się położenie na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych i niewielką odległość od ważnych aglomeracji, a także popularnych atrakcji turystycznych, co ma znaczenie dla planowania inwestycji turystyczno-rekreacyjnych i organizacji ważnych wydarzeń promocyjnych lub kulturalnych. Mieszkańcy dobrze oceniają też funkcjonowanie samorządu i poziom współpracy w ramach lokalnej grupy działania, co jest ważne dla realizacji LSR. Do wykorzystania jest też zadeklarowana gotowość seniorów i osób młodych do uczestnictwa w życiu społecznym, w tym do współorganizacji niektórych działań. Coraz wyraźniej dostrzegane są walory przyrodnicze i potencjał środowiska w zakresie możliwości rozwoju OZE. Zwłaszcza ten drugi atut, uznawany jest za ważny dla stanu środowiska, zdrowia mieszkańców i utrzymania lub poprawy dostępu do małej infrastruktury społecznej. Mieszkańcy na ogół są zadowoleni z istniejącej bazy obiektów kulturalnych i rekreacyjnych, choć chcieliby poprawy ich standardu. Nadążają też za nowymi trendami w rekreacji, czego wyrazem ujawnienie się miłośników ekstremalnej turystyki rowerowej (singletrack), popularyzacja turystyki konnej czy zainteresowanie powrotem do tradycyjnych kąpiel w jeziorach. Powodem do zadowolenia mieszkańców jest funkcjonowanie dziennych ośrodków wsparcia, lecz zapotrzebowanie na ich usługi jest duże i będzie stale rosło. Ciekawą była dyskusja co do znaczenia turystyki dla gospodarki obszaru. Wyrazem kompromisu w ocenie było połączenie w nazwie przedsięwzięcia funkcji turystycznych i rekreacyjnych, a więc służących zarówno mieszkańcom, jak i turystom.

W oparciu o analizę potrzeb i potencjałów obszaru LGD oraz wnioski z konsultacji społecznych sformułowano 3 kluczowe potrzeby, na których zostanie skoncentrowane wsparcie ze środków LSR:

1. **ochrona lokalnych zasobów przyrodniczych** – obszar LSR przyciąga mieszkańców i gości pięknem swojego krajobrazu i przyrody. Niestety, przez zmiany klimatyczne pojawiają się coraz nowe zagrożenia (susza w rolnictwie, wichury, zły stan powietrza zimą, kwitnienie wód w jeziorach). Dlatego mieszkańcy widzą konieczność wsparcia sektora publicznego i gospodarczego w budowaniu zielonego biznesu i zielonej infrastruktury, które będą przyczyniać się do ochrony środowiska naturalnego;
2. **wzmocnienie atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej** – obszar LGD jest jednym z wiodących w województwie pod względem liczby odwiedzających go turystów, ale ruch turystyczny koncentruje się w kilku miejscowościach, a sezon trwa tylko kilka miesięcy w roku. Konieczne jest dążenie do bardziej równomiernego rozłożenia liczby odwiedzających i tworzenie nowych atrakcji turystycznych (w tym całorocznych). Nowe obiekty poprawią też jakość życia tutejszych mieszkańców – będą mogli bowiem korzystać z bardziej atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.
3. **aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców** – na obszarze LSR występują problemy społeczne, a mieszkańcy oczekują większej palety działań aktywizacyjnych. Wsparcie nowej LSR, w związku z wyzwaniem demograficznymi, powinno koncentrować się na osobach młodych i seniorach oraz uwzględniać grupy osób w niekorzystnej sytuacji.

W odpowiedzi na te potrzeby sformułowano trzy cele LSR, które mają zostać osiągnięte w najbliższych latach. Do każdego celu przypisano przedsięwzięcia, które wskazują, jakie typy operacji będą wspierane z budżetu LSR.

Cel LSR	Przedsięwzięcie	Źródło:	Zakres, grupa docelowa i tryb realizacji
1. Eko Pałuki - Ochrona stanu środowiska naturalnego na obszarze LSR	1.1 Zielony biznes	PS WPR	podejmowanie i/lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie zielonej gospodarki; adresaci: sektor gospodarczy (osoby podejmujące i osoby/podmioty prowadzące już działalność gospodarczą); tryb: konkurs
	1.2 Zielona infrastruktura	PS WPR	poprawa dostępności infrastruktury publicznej przyjaznej środowisku naturalnemu; adresaci: sektor publiczny; tryb: konkurs
2. Atrakcyjne Pałuki – Wzmocnienie potencjału turystyczno-rekreacyjnego obszaru LSR	2.1 Usługi turystyczne i rekreacyjne	PS WPR	podejmowanie i/lub rozwój działalności gospodarczej w zakresie usług turystycznych i rekreacyjnych z poszanowaniem środowiska naturalnego; adresaci: sektor gospodarczy (osoby podejmujące i osoby/podmioty prowadzące już działalność gospodarczą); tryb: konkurs
	2.2 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna	PS WPR	poprawa dostępności infrastruktury publicznej, służącej rekreacji i/lub turystyce; adresaci: sektor publiczny ; tryb: konkurs, operacja własna
	2.3 Wykorzystanie zasobów lokalnych	PS WPR	zachowanie i promocja lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych itp.; adresaci: sektor społeczny (mieszkańcy, organizacje pozarządowe); tryb: projekt grantowy, operacja własna, grant na opracowanie SV
3. Otwarte Pałuki – Włączenie społeczne i integracja mieszkańców obszaru LSR	3.1 Młodzi z LGD!	EFS+	aktywizacja osób młodych, m.in. w formule klubów młodzieżowych na obszarze LSR; adresaci: sektor społeczny, sektor publiczny i sektor gospodarczy (zgodnie z SzOP); tryb: granty (zgodnie z SzOP)
	3.2 Młodzi duchem z LGD!	EFS+	aktywizacja seniorów w formie zajęć i działalności organizacji seniorskich (UTW, kluby seniora itp.); adresaci: sektor społeczny, sektor publiczny i sektor gospodarczy (zgodnie z SzOP); tryb: granty (zgodnie z SzOP)

Cel 1. Eko Pałuki - Ochrona stanu środowiska naturalnego na obszarze LSR:

Dlaczego to wspieramy?

Obszar LSR charakteryzuje duży potencjał turystyczno-rekreacyjny i znaczne liczby odwiedzających gości, których przyciąga tutaj przede wszystkim bogactwo przyrody i krajobrazów. Ochrona zasobów przyrodniczych jest niezbędna, aby utrzymać atrakcyjność turystyczną, ale także - aby poprawić jakość życia mieszkańców, umożliwiając im życie w czystej i nieskażonej okolicy.

Co zrobimy?

Przedsięwzięcie 1.1 Zielony biznes - rozwój przedsiębiorczości (podejmowanie i/lub rozwój działalności gospodarczej) w zakresie zielonej gospodarki, z poszanowaniem środowiska naturalnego i opartej na oszczędnym wykorzystywaniu zasobów (np. woda, energia, surowce). Wsparcie będzie też można pozyskać np. na montaż instalacji odnawialnych źródeł energii (OZE) służących działalności gospodarczej. Planujemy, że uda się wesprzeć 3 operacje z zakresu rozwoju zielonej przedsiębiorczości.

Przedsięwzięcie 1.2 Zielona infrastruktura – na obszarze LSR trzeba wspierać inwestycje, które uwzględniają elementy środowiskowe i przyczynią się do ochrony środowiska naturalnego, np. termomodernizację, wymianę źródeł ciepła na niskoemisyjne, systemy retencji i magazynowania wody deszczowej czy wydajne i oszczędne oświetlenie LED. Zakładamy, że wsparcie LGD wystarczy na sfinansowanie 4 operacji z zakresu zielonej infrastruktury.

Co zrobimy dodatkowo?

LGD będzie współpracować z partnerami lokalnymi i instytucjami zewnętrznymi (np. WFOŚiGW, Lokalne Partnerstwa Wodne) na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Dodatkowo, LGD planuje pozyskiwanie środków z innych źródeł, na edukację ekologiczną mieszkańców, która będzie przyczyniać się do osiągnięcia celu nr 1 (przede wszystkim środki WFOŚiGW z zakresu edukacji ekologicznej, środki fundacji np. Fundacja BOŚ).

Jaki będzie efekt działań?

Rezultatem pomocy w ramach celu 1. będzie liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania do niej. Do 2029 r. planujemy zrealizować 7 takich operacji.

Cel 2. Atrakcyjne Pałuki – Wzmocnienie potencjału turystyczno-rekreacyjnego obszaru LSR:

Dlaczego to wspieramy?

Obszar LSR charakteryzuje duży potencjał turystyczno-rekreacyjny. Niestety, zarówno standard infrastruktury publicznej, jak i zaplecze usług świadczonych przez sektor gospodarczy są niewystarczające. Poprawa atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej obszaru mogłaby zwiększyć ruch turystyczny i dochody mieszkańców, a w dłuższej perspektywie – nawet ograniczyć trend depopulacji obszaru LSR.

Co zrobimy?

Przedsięwzięcie 2.1 Usługi turystyczne i rekreacyjne - rozwój przedsiębiorczości (podejmowanie i/lub rozwój działalności gospodarczej) w zakresie usług noclegowych, gastronomicznych/żywnościowych, atrakcji turystycznych, wypożyczalni sprzętu rekreacyjnego, szkółka jazdy konnej, wynajem dmuchańców, itp. Planujemy, że uda się wesprzeć 8 operacji z zakresu rozwoju przedsiębiorczości.

Przedsięwzięcie 2.2 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna - poprawa dostępności małej infrastruktury publicznej, służącej rekreacji i/lub turystyce, w szczególności dedykowanej osobom młodym i/lub seniorom (np. ścieżki rowerowe, skate-park, boisko, plaża). Zakładamy, że wsparcie LGD wystarczy na sfinansowanie 14 operacji z zakresu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

Przedsięwzięcie 2.3 Wykorzystanie zasobów lokalnych - zachowanie i promocja lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych itp przez organizację wydarzeń kulturalnych, warsztatów z zakresu ginących zawodów czy folkloru, promocję dziedzictwa polskiej wsi (np. sztuka ludowa, zespoły pieśni tradycyjnych). Ze środków LSR planujemy wesprzeć 12 operacji wykorzystujących lokalne zasoby.

Co zrobimy dodatkowo?

LGD będzie koordynować działania na rzecz stworzenia spójnej oferty turystyczno-rekreacyjnej obszaru LSR (np. udział w spotkaniach z przedstawicielami władz i branży turystycznej) przy zachowaniu komplementarności wsparcia LSR z innymi źródłami (np. w ramach FEoKP). Dodatkowo, LGD planuje pozyskiwanie środków z innych źródeł, które mogłyby wesprzeć działania w ramach przedsięwzięcia 2.3 (przede wszystkim ze środków fundacji np. konkurs „Moja Mała Ojczyzna” Fundacji BGK).

Jaki będzie efekt działań?

Rezultatem pomocy w ramach celu 2. będzie wzrost odsetka ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR. Zakładamy, że dzięki operacjom w ramach celu 2. wskaźnik rezultatu osiągnie wartość 7000 osób do 2029 r.

Cel 3. Otwarte Pałuki – Włączenie społeczne i integracja mieszkańców obszaru LSR:

Dlaczego to wspieramy?

Obszar LSR mierzy się z wieloma problemami społeczno-gospodarczymi (wyludnianie, bezrobocie, zagrożenie wykluczeniem społecznym), a dwie gminy zostały uznane za zagrożone trwałą marginalizacją. Pierwszym krokiem do poprawy sytuacji powinna być szeroka aktywizacja i integracja społeczna mieszkańców (w szczególności osób młodych i seniorów).

Co zrobimy?

Przedsięwzięcie 3.1 Młodzi z LGD! – ze środków EFS+ planujemy wspierać aktywność osób młodych, szczególnie w formie sprawdzonych już klubów młodzieżowych. Dzieci i młodzież będą mogły w nich rozwijać swoje zainteresowania i pasje, a udział w zajęciach edukacji pozaformalnej poprawi ich szanse edukacyjne. Planujemy, że dzięki środkom LSR liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej i liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem wyniesie 475 osób.

Przedsięwzięcie 3.2 Młodzi duchem z LGD! – środki EFS+ wesprą najstarszych mieszkańców i funkcjonujące organizacje seniorskie (kluby seniora, UTW itp.). Dzięki temu osoby starsze będą miały zapewnione ciekawe zajęcia i wydarzenia, które przyczynią się do ich większej aktywizacji i integracji. Zakładamy, że łączna liczba osób objętych wsparciem wyniesie ~~620~~ 420 osób (w tym 420 osób starszych

objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku).

Co zrobimy dodatkowo?

LGD od lat podejmuje dodatkowe inicjatywy na rzecz włączenia społecznego mieszkańców. W nowym okresie strategicznym LGD będzie pogłębiać partnerstwo ze środowiskami młodzieżowymi i seniorskimi – organizować szkolenia, spotkania i wyjazdy. LGD planuje także pozyskiwać dodatkowe środki na wsparcie osób młodych i seniorów (przede wszystkim ze środków FEDKP innych niż RLKS – działanie FEKP.08.20 AKTYWNE WŁĄCZENIE SPOŁECZNE, działanie FEKP.08.24 USŁUGI SPOŁECZNE I ZDROWOTNE).

Jaki będzie efekt działań?

Rezultatem pomocy w ramach celu 3. będzie liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu; liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu oraz liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku. [Efekty działań będą zgodne z założeniami dla środków funduszu EFS+.](#)

W strukturze LSR znalazły się przedsięwzięcia:

- **dedykowane osobom młodym** (3.1 i pośrednio – 2.2),
- **dedykowane seniorom** (3.2 i pośrednio – 2.2),
- **dedykowane osobom z grup w niekorzystnej sytuacji** (wszystkie przedsięwzięcia),
- nastawione na poszukiwanie **innowacyjnych rozwiązań** (2.3).

Przedsięwzięcia oraz sposób ich realizacji wraz grupami docelowymi przedstawia załącznik nr 1 do LSR - Cele i przedsięwzięcia oraz. Planowany **harmonogram** kontraktacji środków oraz osiągnięcia poszczególnych wskaźników zawarty jest w załączniku nr 4 do LSR - Plan wykorzystania budżetu LSR oraz załączniku nr 2 do LSR - Plan działania.

LGD po szerokim procesie konsultacji społecznych oraz analizie wcześniejszych doświadczeń związanych z Wdrażaniem LSR na lata 2014-2020 (w ramach EFS) dokonała następującego podziału środków EFS+:

1. Projekty realizowane zgodnie z działaniem FEKP.07.02 WSPARCIE DZIECI I MŁODZIEŻY POZA EDUKACJĄ FORMALNĄ: 750.000,00 EUR co stanowi ~40% środków zaplanowanych w budżecie;
2. Projekty realizowane zgodnie z działaniem FEKP.07.04 WSPIERANIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ: 1.119.292,00 EUR co stanowi ~60% środków zaplanowanych w budżecie.

Powyższy podział procentowy nie jest przypadkowy, ponieważ oparty jest na **danych historycznych**, które z kolei pokazują potrzeby płynące z obszaru LGD. Podczas realizacji projektu grantowego nr RPKP.11.01.00-04-0016/17 pn. „Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Pałuki - Wspólna Sprawa” w latach 2017-2023, 41% środków budżetu LSR w ramach EFS zostało wypłacone na typ 1: kluby młodzieżowe (w tym z programem socjoterapeutycznym, programem rówieśniczym obejmujące m.in.: rówieśnicze doradztwo, edukację, liderowanie, coaching rówieśniczy), a 59% środków w ramach EFS na granty w zakresie typu 2: lider lub animator aktywności lokalnej oraz obywatelskiej i inne rozwiązania w zakresie organizowania społeczności lokalnej i animacji społecznej. Uczestnikami grantów w ramach typu 2 były w zdecydowanej większości osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu związanego z wiekiem uczestników (seniorzy).

Opracowując cele i przedsięwzięcia LGD bazowała na wnioskach z konsultacji społecznych z mieszkańcami (np. podnosząc rangę działań proekologicznych).

Rozdział 7. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru:

LGD jako partnerstwo trójsektorowe wypracowuje zasady swojego działania w formule pogłębionego partnerstwa, w granicach przewidzianych przepisami prawa. Dotychczasowe **15-letnie doświadczenie** we wdrażaniu LSR stanowi podstawowy zasób, na którym oparte zostaną procedury wdrażania LSR na nowy okres programowania.

LGD posiada zestaw dokumentów regulujących uprawnienia i zakres zadań poszczególnych organów (patrz: rozdział 1). Zapewniają one **przejrzysty, niedyskryminacyjny i efektywny** sposób wyboru operacji, które najlepiej osiągają założone cele LSR. Pozwalają one **uniknąć konfliktów interesów** i zapewniają, że **żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji** w sprawie wyboru operacji. Procedury powstają każdorazowo we współpracy z organem nadzoru – pracownikami UMWZ – którzy dodatkowo weryfikują ich zgodność z obowiązującym prawem.

Wszyscy członkowie organu decyzyjnego składają deklaracje bezstronności. Prowadzony jest też Rejestr interesów członków Rady. Oba dokumenty pozwalają na zabezpieczenie przed wystąpieniem konfliktu interesów. Ocenę wniosków przez organ decyzyjny poprzedza Wstępna ocena formalna dokonywana przez zespół weryfikujący składający się z pracownika Biura LGD i członka rady. Komisji skrutacyjnej działającej i wybieranej podczas posiedzenia organu decyzyjnego związanego z oceną i wyborem operacji przypisano obowiązek czuwania nad prawidłowym przebiegiem procesu oraz kompletności dokumentacji. Wskazano Biuro LGD jako podmiot odpowiedzialny za organizacyjne zabezpieczenie procesu wyboru, w tym za przygotowanie i archiwizowanie dokumentacji. Zagwarantowano szybki, łatwy i powszechny dostęp do pełnej dokumentacji konkursowej, na wszystkich etapach. Każdy etap jest dokumentowany i niezwłocznie podawany do publicznej wiadomości przez umieszczenie uchwał, protokołów i innych dokumentów na stronie internetowej. Etap odwoławczy uwzględnia możliwości i potrzeby wnioskodawców poprzez prostotę i jasność zarówno warunków, jak i trybu postępowania.

Wybór operacji będzie prowadzony **zgodnie z zasadami właściwymi dla danego funduszu** (cel 1 i 2 – EFFROW, cel 3 – EFS+), w tym przy użyciu obowiązkowych i/lub rekomendowanych kryteriów wyboru operacji/grantobiorców.

W nowej LSR planuje się przygotowywanie **szczegółowych regulaminów naborów**, które wyraźnie wskażą wnioskodawcy/grantobiorcy, jakie zasady będą obowiązywać w danym konkursie. Wszelkie dokumenty i zasady działania LGD są dostępne publicznie (na stronie internetowej), a mieszkańcy mają możliwość ich opiniowania i zgłaszania swoich uwag.

Zasady funkcjonowania LGD (przede wszystkim w zakresie wyboru operacji) są w dużej mierze określone przez przepisy prawa i wytyczne instytucji zarządzającej (MRiRW). **Do czasu zakończenia prac nad LSR nie ukończono jednak prac nad szczegółowymi wytycznymi, które mocno ingerują w zasady przyznawania pomocy i tryb działania LGD. Niektóre rozwiązania i zapisy LSR mogą więc jeszcze ulec zmianie w przypadku niezgodności z ostateczną wersją wytycznych.**

Nieco większą swobodę mamy przy określaniu **kryteriów wyboru operacji**. W przypadku LGD ustanawianie i zmiana kryteriów wyboru operacji dokonywana jest przez Walne Zebranie Członków. Zawsze poprzedzone jest to szerokimi konsultacjami z mieszkańcami.

Kryteria planowane do zastosowania w najbliższych latach obejmują:

- ewentualne kryteria obowiązkowe w ramach EFS+ i FEEdKP (przedsięwzięcie 3.1 i 3.2),
- ewentualne kryteria obowiązkowe w ramach PS WPR (wszystkie przedsięwzięcia z wyjątkiem 3.1 i 3.2),

- innowacyjność (przedsięwzięcie 2.3, ocena uzależniona od stopnia oryginalności),
- premiowanie operacji realizowanych w partnerstwie z podmiotami z obszaru LSR (przedsięwzięcie 2.3),
- premiowanie operacji dedykowanych lub pozytywnie oddziałujących na osoby młode i/lub seniorów i/lub osoby z grup w niekorzystnej sytuacji (wynikające z diagnozy obszaru),
- ocenę wpływu grantu/operacji na osiągnięcie celów LSR (w tym wartości planowanych do osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu),
- zgodność operacji z zasadami zrównoważonego rozwoju i Europejskiego Zielonego Ładu (przedsięwzięcie 1.1, 1.2, 2.1, 3.2 i 3.2).

Przez **innowacyjność** rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny).

Stopień oryginalności zmian w innowacyjności:

- Kreatywne – powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji.
- Imitujące - wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

Pozorne – w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości.

LGD planuje **animację** na rzecz podejmowania działań innowacyjnych (np. doradztwo, szkolenia, wsparcie eksperckie, ale także ich wdrażania (warsztaty kreatywne, wizyty studyjne w ramach transferu wiedzy i doświadczeń).

LGD, zgodnie z wieloletnim doświadczeniem, planuje **wykorzystywać formułę projektów grantowych w przedsięwzięciu 2.3**. Oceniane będzie tu także partnerstwo na obszarze LSR i innowacyjność proponowanych rozwiązań. W przypadku braku możliwości realizacji założonych zadań przez wnioskodawców, LGD dopuszcza tu możliwość przeprowadzenia operacji własnych. W ramach tego przedsięwzięcia planuje się także wsparcie dla opracowania koncepcji SmartVillage (SV).

Projekty realizowane w ramach LSR współfinansowane z EFS+ będą wybierane i realizowane zgodnie z **politykami horyzontalnymi**, o których mowa w art. 9 rozporządzenia 2021/1057, w szczególności z zasadą równości kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji. Projekty współfinansowane w ramach EFRR dla interwencji I.13.1 LEADER będą wybierane i realizowane zgodnie z przepisami ustawy RLKS z uwzględnieniem **zasad horyzontalnych** określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060.

Zgodnie z wnioskami z konsultacji społecznych zastosowano tryb grantowy (najprostszy dla wnioskodawcy), a ocenę innowacyjności pozostawiono w działaniach nie inwestycyjnych PS WPR.

LGD może dokonywać zmian w kryteriach w oparciu o działania monitorujące i ewaluacyjne lub wynikające z kłopotów interpretacyjnych podczas wyboru operacji, w przypadku stwierdzenia, że kryteria są nieefektywne lub sprawiają trudności interpretacyjne członkom Rady. Propozycja korekt w kryteriach zostanie opracowana wstępnie przez Radę, a potem będzie poddana pod konsultacje społeczne poprzez publikację na stronie internetowej. LGD zapewni możliwość prostego i szybkiego zgłaszania uwag do przedłożonego projektu.

Rozdział 8. Plan działania:

LSR na lata 2023-2027 zakłada współfinansowanie ze wszystkich funduszy UE, które przewidują wsparcie RLKS (EFRROW oraz EFS+) co jest zgodne z zapisami PS WPR. Wszystkie planowane do realizacji przedsięwzięcia i składające się na nie operacje będą zgodne zakresem wsparcia określonym w PS WPR oraz Programie Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza. Ich podstawowym zadaniem jest **rozwiązywanie specyficznych problemów lokalnych**, które zostały zidentyfikowane podczas pracy nad tym dokumentem. Natomiast ich realizacja opiera się o zbadany i potwierdzony potencjał organizacyjny i finansowy potencjalnych wnioskodawców. Rozłożenie działań w czasie uwzględnia terminy zapisane w obowiązujących aktach prawnych, jak i złożoność merytoryczną oraz formalną zaplanowanych operacji. Podstawą było doświadczenie z realizacji LSR w poprzednim okresie programowania, jak i przeprowadzone konsultacje z partnerami z różnych sektorów.

Zakładany przez LGD harmonogram wdrażania LSR wynika z narzuconych odgórnie zasad – **kamieni milowych**, które zostaną określone w umowie o warunkach i sposobie realizacji LSR w odniesienia do tempa kontraktowania środków, zarówno z PS WPR, jak i EFS+.

Na podstawie informacji dostępnych w momencie tworzenia LSR, LGD sporządziła zakładany harmonogram wydatkowania środków i osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu (załącznik nr 2 i 4 do LSR). Bierze on pod uwagę czas niezbędny na opracowanie dokumentacji konkursowej, przeprowadzenie naborów przez LGD oraz przede wszystkim – czas niezbędny na ocenę wniosku w UMWK-P i zawarcie umowy przyznania pomocy. Przyjęte wartości wynikają z danych historycznych i **realnego tempa wdrażania dotychczasowych LSR**.

LGD zakłada, że wydatkowanie środków PS WPR i EFS+ będzie przebiegać w miarę równomiernie. LGD będzie dokładać wszelkich starań, aby LSR była wdrażana **możliwie sprawnie i efektywnie**, nawet szybciej niż przyjęto we wstępnych założeniach. Jednak tylko w niewielkim stopniu jest to uzależnione od działań samej LGD.

Plan wdrażania LSR zakłada też przeprowadzenie w pierwszej kolejności naborów, które poprawią warunki techniczne i lokalowe w obiektach/przestrzeniach, które następnie zostaną wykorzystane do prowadzenia działań aktywizacyjnych, finansowanych w przedsięwzięciach 3.1 i 3.2. Taka logika interwencji pozwoli osiągnąć możliwie najlepsze i najszersze efekty. Był to jeden z postulatów w konsultacjach społecznych LSR.

Rozdział 9. Plan finansowy LSR:

Na środki LSR składają się dwa fundusze:

- **EFFROW** (PS WPR) w kwocie łącznej 2.762.500 eur (w tym 512.500 eur na Zarządzanie LSR),
- **EFS+** (FEEdKP) w kwocie łącznej 2.000.142 eur (w tym 130.850 eur na Zarządzanie LSR).

LGD ma po raz kolejny możliwość realizacji **wielofunduszowej LSR**. Dzięki zaangażowaniu dużej puli środków EFS+ możliwe będzie zaplanowanie szerokich działań aktywizacyjno-integracyjnych dla mieszkańców i jednocześnie skoncentrowanie środków PS WPR na pozostałych obszarach, istotnych z punktu widzenia mieszkańców.

Cel 1. i 2. LSR będzie finansowany w całości ze środków PS WPR, a cel 3. – ze środków EFS+. LGD będzie też podejmować działania na rzecz pozyskania dodatkowych środków finansowych na realizację celów LSR, przede wszystkim w ramach przedsięwzięcia 2.3 i edukacji ekologicznej mieszkańców, wspierającej osiągnięcie celu 1. Potencjalne źródła zewnętrznego finansowania obejmują:

- Środki gmin, powiatów i województwa kujawsko-pomorskiego,
- Środki Krajowej Sieci Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Program Fundusze Europejskich dla Kujaw i Pomorza (działania inne niż RLKS),
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu,
- Środki prywatne (np. fundacje, jak: Fundacja Santander, Fundacja BGK).

Budżet LSR stanowi załącznik nr 3 do LSR, a w załączniku nr 1 (Cele i przedsięwzięcia) wskazano planowane alokacje na poszczególne przedsięwzięcia.

Konsultacje z mieszkańcami pokazały, że LGD powinna utrzymać zasadę dywersyfikacji budżetu i nadal aktywnie starać się pozyskać dodatkowe fundusze na rozwój obszaru LSR (inne niż budżet LSR).

Rozdział 10. Monitoring i ewaluacja:

Realizacja LSR będzie podlegać stałemu monitoringowi oraz procesowi ewaluacji, które pozwolą na szybką reakcję w przypadku zaistnienia problemów lub zagrożeń na każdym etapie wdrażania.

Warunkiem osiągnięcia sukcesu w każdym złożonym i rozciągniętym w czasie procesie jest **stały monitoring**. Dzięki niemu można śledzić i kontrolować postęp procesu, w porę dostrzegać zagrożenia i odpowiednio do zauważonych zakłóceń podejmować działania zaradcze. Procesowi kontroli i oceny podlega zarówno funkcjonowanie organów stowarzyszenia jak i stan realizacji strategii w wymiarze rzeczowym i finansowym. Ten pierwszy aspekt, odnoszący się do prawidłowego działania samej organizacji, jest realizowany odpowiednio do zapisów statutu. Zarząd co roku przygotowuje sprawozdanie merytoryczne i finansowe, które jest oceniane przez Komisję Rewizyjną, a z jej rekomendacji zatwierdzane jest uchwałą Walnego Zebrania Członków stowarzyszenia w sprawie przyjęcia sprawozdań i udzielenia absolutorium. Za drugi aspekt, dotyczący kontroli wdrażania strategii, zgodnie ze statutem także odpowiada Biuro i Zarząd, ale jest to proces znacznie bardziej złożony. Monitoring w tym zakresie to proces systematycznego zbierania, gromadzenia i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Warunkiem koniecznym prawidłowego monitoringu jest, aby stosowane rozwiązania oraz wdrożone metody oraz narzędzia pozyskiwania informacji odpowiadały kryteriom: rzetelności, istotności i aktualności.

Działania monitorujące będą prowadzone na bieżąco w ramach prowadzenia czynności zaplanowanych przez LGD w Planie działania i Planie komunikacji (związane z ogłoszeniem naborów wniosków, promocją i komunikacją z mieszkańcami obszaru LSR oraz samym funkcjonowaniem LGD). Ocenie będą również podlegać poziomy realizacji budżetu i wskaźników oraz poziom aktywizacji mieszkańców jako wnioskodawców w ramach naborów. Proces monitoringu rozpocznie się od pierwszego dnia realizacji umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR aż po dzień jej oficjalnego zakończenia.

Za prowadzenie monitoringu odpowiada **Biuro LGD**. Dane monitoringowe w postaci zestawień i opracowań analitycznych mogą też być przedmiotem posiedzeń Zarządu, Rady lub Komisji Rewizyjnej. LGD będzie też przekazywać niezbędne informacje do instytucji nadzorujących wydatkowanie środków PS WPR i EFS+ (przede wszystkim UMWK-P). Dane do monitoringu będą podobnie, jak obecnie, gromadzone od beneficjentów, grantobiorców i partnerów LGD. Zakres monitorowanych danych obejmie przede wszystkim postęp rzeczowy i finansowy LSR, ewentualne trudności i odstępstwa od planu oraz wartość dodaną podejścia LEADER. Pomiary będą prowadzone na bieżąco, zgodnie z wytycznymi instytucji zewnętrznych i obowiązkami wynikającymi z umowy o sposobie i warunkach realizacji LSR.

Proces ewaluacji może odbywać się w formie ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej. **Ewaluacja wewnętrzna** jest prowadzona przez LGD – np. w formie ćwiczeń analityczno-refleksyjnych, których celem będzie bieżąca analiza procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR, tak, by lepiej rozumieć osiągnięte rezultaty i umieć z wyprzedzeniem oszacować, w jakim stopniu zbliżają się one do osiągnięcia celów. Ewaluacja wewnętrzna będzie stanowić uzupełnienie monitoringu o konieczną interpretację (identyfikację przyczyn ewentualnych problemów), ocenę i rekomendacje działań.

Ewaluacja zewnętrzna może zostać zlecona w okresie realizacji LSR (do końca 2029 r.) zewnętrznemu podmiotowi, o ile taka konieczność zostanie wskazana w wytycznych lub LGD uzna, że cenne byłoby spojrzenie osoby spoza partnerstwa.

Wyniki ewaluacji będą dla LGD narzędziem do wprowadzania ewentualnych korekt w zakresie skuteczności działań:

- w osiąganiu założonych celów zgodnie z harmonogramem realizacji wskaźników założonym w LSR,
- w realizacji tych założeń zgodnie z wymogami dokumentów zewnętrznych, w szczególności umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR,
- w zaangażowaniu społeczności lokalnej w realizację założeń LSR, stanowiącej dowód na przyjęcie prawidłowych obszarów interwencji, wyznaczenie celów zgodnych z potrzebami oraz prowadzenie odpowiednio intensywnych działań komunikacyjnych,
- w uzyskiwaniu trwałych efektów na obszarze LSR, jako dowód na wybór odpowiednich projektów i przyjęcie prawidłowych kryteriów w ramach poszczególnych przedsięwzięć.

Rekomendacje zawarte w raportach ewaluacyjnych mogą być podstawą do **aktualizacji LSR**.

W konsultacjach społecznych mieszkańcy wnioskowali przede wszystkim o ograniczenie biurokracji związanej z monitoringiem i prowadzenie większej ilości spraw online (np. przesyłanie elektronicznych ankiet monitoringowych, z wykorzystaniem podpisu cyfrowego albo zamieszczanie elektronicznych ankiet na stronach internetowych), dzięki czemu kontakty z LGD nie wymagałyby osobistych wizyt w biurze i długich dojazdów.

Wykaz wykorzystanej literatury:

Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza (wraz z SzOP)

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Lokalny Program Rozwoju Gospodarczego Gminy Dąbrowa na lata 2021-2030

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Powiatu Mogileńskiego na lata 2021-2030

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Żnińskiego na lata 2021-2023

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gąsawa na lata 2021-2026

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Janowiec Wielkopolski na lata 2021-2027

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rogowo na lata 2023-2030

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Żnin na lata 2018-2025

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Łabiszyn na lata 2022-2027

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Barcin 2020-2027

Strategia Rozwoju Gminy Barcin na lata 2021-2030

Strategia Rozwoju Gminy Gąsawa na lata 2020-2030

Strategia Rozwoju Gminy Rogowo na lata 2023-2032

Strategia Rozwoju Gminy Żnin do 2030 roku

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Janowiec Wielkopolski na lata 2023-2032

Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2023-2033

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Bydgoskiego Obszaru Funkcjonalnego 2030+ (projekt)

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030

Załącznik nr 1 do LSR – Cele i przedsięwzięcia:

Cel LSR:	Przedsięwzięcia:	Budżet w EUR:	Grupy docelowe:	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja)
1. Eko Pałuki - Ochrona stanu środowiska naturalnego na obszarze LSR	1.1 Zielony biznes	100.000 PS WPR	sektor gospodarczy (osoby podejmujące i osoby/podmioty prowadzące już działalność gospodarczą)	konkurs, animacja
	1.2 Zielona infrastruktura	300.000 PS WPR	sektor publiczny	konkurs, animacja
2. Atrakcyjne Pałuki – Wzmocnienie potencjału turystyczno-rekreacyjnego obszaru LSR	2.1 Usługi turystyczne i rekreacyjne	500.000 PS WPR	sektor gospodarczy (osoby podejmujące i osoby/podmioty prowadzące już działalność gospodarczą)	konkurs, animacja
	2.2 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna	1.200.000 PS WPR	sektor publiczny	konkurs, animacja
	2.3 Wykorzystanie zasobów lokalnych	150.000 PS WPR	sektor społeczny (mieszkańcy, organizacje pozarządowe)	projekt grantowy, operacja własna, animacja
3. Otwarte Pałuki – Włączenie społeczne i integracja mieszkańców obszaru LSR	3.1 Młodzi z LGD!	750.000 EFS+	sektor społeczny, sektor publiczny i sektor gospodarczy (zgodnie z SzOP)	granty (zgodnie z SzOP), animacja
	3.2 Młodzi duchem z LGD!	1.119.292 EFS+	sektor społeczny, sektor publiczny i sektor gospodarczy (zgodnie z SzOP)	granty (zgodnie z SzOP), animacja

Załącznik nr 2 do LSR – Plan działania:

Cel	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	
Cel 1. Eko Pałuki - Ochrona stanu środowiska naturalnego na obszarze LSR														
Przedsięwzięcie 1.1 Zielony biznes	liczba operacji z zakresu rozwoju zielonej przedsiębiorczości	0	0	0	0	3 szt.	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.2 Zielona infrastruktura	liczba wspartych operacji z zakresu zielonej infrastruktury	0	0	0	0	2 szt.	50%	2 szt.	50%	0	100%	0	100%	
Wskaźnik rezultatu W.1	liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej	0		0		5 szt.		2 szt.		0		0		

Cel	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
Cel 2. Atrakcyjne Pałuki – Wzmocnienie potencjału turystyczno-rekreacyjnego obszaru LSR														
Przedsięwzięcie 2.1 Usługi turystyczne i rekreacyjne	liczba operacji z zakresu rozwoju przedsiębiorczości	0	0	0	0	4 szt.	50%	4 szt.	50%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 2.2 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna	liczba wspartych operacji z zakresu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	0	0	0	0	7 szt.	50%	7 szt.	50%	0	100%	0	100%	
Przedsięwzięcie 2.3 Wykorzystanie zasobów lokalnych	liczba operacji wykorzystujących lokalne zasoby	0	0	0	0	0	0	5 szt.	42%	5 szt.	83%	2 szt.	100%	
Wskaźnik rezultatu W.2	odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0	X	0	X	3.000 osób	X	3.650 osób	X	250 osób	X	100 osób	X	

Cel	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		program
		Nazwa wskaźnika		Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika następująco	
Cel 3. Otwarte Pałuki – Włączenie społeczne i integracja mieszkańców obszaru LSR														
Przedsięwzięcie 3.1 Młodzi z LGDI	liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	0	0	0	0	75 osób	16%	200 osób	42%	200 osób	100%	0	100%	FEW - FEDKP (EFS+)
	liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	0	0	0	0	75 osób	16%	200 osób	42%	200 osób	100%	0	100%	
	liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętego wsparciem (osoby)*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem (osoby)*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Przedsięwzięcie 3.2 Młodzi duchem z LGDI	liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku	0	0	0	0	100 osób		135 osób		135 osób		50 osób	100%	
	całkowita liczba osób objętych wsparciem	0	0	0	0	150-100 osób		135-185 osób		135-185 osób		50-100 osób	100%	
Wskaźnik rezultatu W.3.1	liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	0		0		26 osób		68 osób		68 osób		0		
Wskaźnik rezultatu W.3.2	liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	0		0		34 osoby		46 osób		46 osób		17 osób		
Wskaźnik rezultatu W.3.3	liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku.	0		0		11 szt.		5 szt.		5 szt.		2 szt.		

* - na moment opracowania LSR, LGD nie była w stanie oszacować jacy uczestnicy projektów się pojawią. Wskaźniki będą jednak monitorowane w trakcie realizacji LSR i raportowane do UMWK-P.

Do wyliczenia wartości wskaźników w EFS+ przyjęto EUR = 4,50 zł.

Załącznik nr 3 do LSR – Budżet LSR:

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/ Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR	EFS+	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2.250.000	0	1.869.292	4.119.292
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	512.500	0	130.850	643.350
RAZEM	2.762.500	0	2.000.142	4.762.642

Załącznik nr 4 do LSR – Plan wykorzystania budżetu LSR:

fundusz	Środki zakontraktowane narastająco (w euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzyst. budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzyst. budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzyst. budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzyst. budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzyst. budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzyst. budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzyst. budżetu LSR
EFRROW	0	0	0	0	900.000	40%	1.350.000	60%	1.800.000	80%	2.025.000	90%	2.250.000	100%
EFS+	0	0	0	0			934.646	50%	1.495.434	80%	1.869.292	100%	1.869.292	100%
EFRR	0	0	0	0			0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM	0	0	0	0			2.284.646	55%	3.295.434	80%	3.894.292	95%	4.119.292	100%